

**ÁRNYÉKKATONÁK
ÉS
ÁRNYÉKPOLITIKUSOK**

**ÚJABB DOKUMENTUMOK A HORTHY-
KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK RADIKÁLIS
JOBBDALI TITKOS PARAMILITÁRIS
SZERVEZETEINEK MŰKÖDÉSÉRŐL,
1923–1926**

**szerkesztette:
Kántás Balázs**

**ÁRNYÉKKATONÁK
ÉS
ÁRNYÉKPOLITIKUSOK
ÚJABB DOKUMENTUMOK A HORTHY-KORSZAK
ELSŐ ÉVEINEK RADIKÁLIS JOBBOLDALI TITKOS
PARAMILITÁRIS SZERVEZETEINEK
MŰKÖDÉSÉRŐL, 1923–1926**

A forrásokat sajtó alá rendezte, magyarázó jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta, valamint a fontosabb történelmi személyek életrajzi adattárát összeállította:
Kántás Balázs

ISBN 978-615-6250-01-8

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával valósult meg.

**MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.**

ÁRNYÉKKATONÁK ÉS ÁRNYÉKPOLITIKUSOK A HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK TITKOS PRAMAILITÁRIS SZERVEZETEI ÉS LEHETSÉGES UTÓÉLETÜK

A magyar fegyveres titkos társaságok mintapéldája – a Kettőskereszt Vérszövetség

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek.¹ E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket.

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKV Sz) nevű katonai titkos társaság / irreguláris katonai alakulat az ilyen titkos szervezetek közül is kiemelkedik, mert esetében jó eséllyel nem csupán valamiféle önszerveződő egyesületről, hanem inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervről beszélhetünk. Bár a szervezet az 1920-as évek első felében

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvénytelenséget (pl. politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így működéséről keveset tudunk. Ez a kevés azonban jóval így is jóval több, mint a semmi.

A KKVSz ugyanis nem volt más, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X)² nevű titkos társaság katonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságáról titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk. Az EX a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét is irányította, vagy legalábbis megkísérelte irányítani, így azok ernyőszerzetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a 7–12 fős Vezéri Tanács, más néven Nagytanács 1944 végéig többnyire a katonákat tömörítő Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)³ együttműködésben

² Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

³ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó

irányította, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa gyűlölt szabaddkőművességre kívánt hasonlítani, ironikus módon még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt politikai életre, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak a korszak jelentős politikai és katonai vezetői.⁴ Horthy Miklós kormányzó – a róla elterjedt legendákkal ellentétben – pragmatikus, kissé földhözragadt politikusként valószínűleg nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám mivel bizalmasai közül sokan tagok voltak, így akarátát e társaságokban is tudta érvényesíteni. Az EX-be meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és nemzetvédő célok

antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁴ Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő fontos kérdéseket megtárgyalta. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, aki hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke volt, a nyilasokat kezdte támogatni és fokozatosan magához ragadta az ekkora amúgy már ekkorra egyre kisebb befolyással rendelkező szervezet irányítását.⁵ Az EX-ről, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyát képező KKVSz esetében rosszabb a helyzet. Ha lehet hinni az ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes volt, aki a külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot tartott, továbbá vezető szerepet töltek be benne a fehérterror olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas Iván vagy Prónay Pál paramilitáris vezetők.

Héjjas Iván egyes források szerint a szervezet helyettes parancsnoka is volt. Vezetői között lehetett továbbá a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László, Zadravec István tábori püspök, valamint Görgey György ezredes, a kormányzói testőrség parancsnoka. Katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte. A KKVSz legális fedőszerve minden valószínűség szerint egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, az alapszabályát csak 1922-ben hagyták jóvá. Egyes források szerint a KKVSz titkos gyűléseit a Nádor

⁵ KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

laktanyában (is) (ez a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban működött egy-egy alszervezet, a tagok pedig behálózva a magyar államapparátust elsősorban a kommunistagyanús egyének megfigyelésével és a baloldali szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.

A KKVSz neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott és közfelháborodást kiváltó bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922-es antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletterv a román királyi pár ellen. Az erzsébetvárosi bombamerénylet utáni büntetőper iratanyaga⁶ a KKVSZ történetének is igen fontos forrása, ugyanis Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris alakulatok egységes katonai irányítás alá vonása, egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre 1919–1920 tájékán. Ebben az értelemben tehát titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha bizonyos tagjai saját indíttatásból követtek is el törvénybe ütköző cselekményeket.

Ezzel egybevágnak Ujzászy István tábornok, a magyar katonai titkosszolgálat vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései. Ezek szerint az 1920-as években a honvédségen belül titokban, de a kormány és a kormányzó tudtával és beleegye-

⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere

zésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihámér ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig a kisantant államokra irányult, középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. 1936-ban ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, s nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy szervezői tevékenységéből akár a KKV Sz-szel való szoros átfedésekre következtethetünk.⁷ A KKV Sz ebben az értelemben sok hasonlóságot mutat a német Fekete Reichswehrrel, melynek (a náci párthoz is köthető) különböző szabadcsapatait a német kormány is a fegyverkezési korlátozás alatt álló hadsereg egyfajta félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte.⁸ A német Fekete

⁷ UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak bázából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

⁸ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki

Hadseregen belüli milíciák között is működött egy, a Hermann Erhardt korvettkapitány irányítása alatt álló, titkos társaságként működő és titkosszolgálati jellegű paramilitáris egység, az Organisation Consul, melynek nevéhez számos politikai gyilkosság köthető, illetve tagjai gyakran végeztek az Antant államok elleni diverziós tevékenységet. Némi leegyszerűsítéssel részben ebből a titokban működő, a törvényesség határait belföldön is messze áthágó milíciából nőtt ki később a Harmadik Birodalom katonai titkosszolgálat, a Wilhelm Canaris tengernagy irányítása alatt álló Abwehr.⁹

célul. A weimari köztársaság hadserege, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző jobboldali milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk. A német Fekete Hadsereg történetéről lásd bővebben: Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002. Illetve magyarul lásd Németh István összefoglaló tanulmányát: NÉMETH István, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agrimensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

⁹ Az Organisation Consul 1920-ban alapította Hermann Erhardt paramilitáris vezető, a Kapp-puccs egyik résztvevője, a korábban a saját parancsnoksága alá tartozó Erhardt Tengerészdandárból. A szervezet elsősorban Bajorországon belül működött, de körülbelül 5-6000 fős tagságával behálózta az egész weimari köztársaságot. A versailles-i békeszerződések fegyverkezési korlátozásai megtiltották, hogy Németország professzionális katonai titkosszolgálatot tartson fenn, ezt pedig a németek természetesen ugyancsak igyekeztek kijátszani. A radikális jobboldal felé hajló Ernst Pöhner bajor rendőrfőnök erősen támogatta az Organisation Consul működését, melynek tagjai többek között felelősek voltak Matthias Erzberger és Walther Rathenau pénzügyminiszterek meggyilkolásáért. A szervezet pénzügyei kezelése céljából fedőcéget is létesített egy müncheni fakitermelő vállalat formájában. A szervezet és az állam viszonyát furcsa kettősség jellemezte. Vö. Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The*

A Kádár-korszakban a marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva e társaságokat. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló könyvében Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a Nemzeti Hadsereg első különítmény-parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet végig a hadsereg irányítása alatt állt, középtávú célja pedig valóban az volt, hogy feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken, ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna a területek visszafoglalása céljából.¹⁰ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay Pál feljegyzéseire hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon a jelentős személyi átfedések miatt is annak irányítása alá. Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám kevés forrásra hivatkozik, így megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de mindenképpen

Free Corps Movement In Post-War Germany 1918-1923, New York, W. W. Norton and Company, 1969. valamint: NÉMETH István, i. m. 524–525.

¹⁰ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 155–160.

kritikával kezelendők. A KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak elején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a KKVSz-t is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben, mind a sajtóban, mind pedig a parlamentben – és többnyire nem alaptalanul.

A Kovács testvérek által elkövetett és tervezett bűncselekmények

A Horthy-korszak első éveinek ismert figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar, három katonai múlttal rendelkező fiatal magánhivatalnok, akik közül ketten korábban államrendőrségi detektívekként is dolgoztak. A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a KKVSz (egyik?) fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítóit is bennük tisztelhetjük.

A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.¹¹ Valószínűleg részt

¹¹ SERFŐZÓ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,¹² melynek fő szervezője Mészáros Gyula turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök közeli barátja volt.¹³ Feltehetőleg igen sok közülük volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához, szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.¹⁴ Az ellenzéki politikusok közül állítólag elsősor-

¹² Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.¹² A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészárost és egyik segítőtársát, Győrffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

¹³ ABLONCZY, i. m.

¹⁴ SERFŐZŐ, i. m. 80.

ban Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt és Drozdy Győzöt,¹⁵ a szélsőjobboldali szervezetek és az általuk elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és egyik bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista budapesti városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.¹⁶

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon szoros kapcsolatot ápoltak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokságra, mint felettes szervükre, mely alatt nyilvánvalóan a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.¹⁷ Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly¹⁸ budapesti rendőrfőkap-

¹⁵ Emlékirataiban Drozdy Győző a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihámér vezette befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy Kormányzóvá választásában is. Egészen odáig elmegy, hogy voltaképpen nem a parlament, hanem a nacionalista titkos társaságok választották Horthyt államfővé, ami persze nyilván túlzás, de legalábbis a tényállás leegyszerűsítése. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

¹⁶ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

¹⁷ SERFŐZŐ, i. m. 14–15.

¹⁸ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéséről bővebben lásd: VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak

tány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője volt, aki számos szélsőjobboldali szervezetben, talán többek között a KKV Sz-ben maga is tag volt, ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak. Rassay Károly liberális ellenzéki képviselő felszólalt az ügyben a nemzetgyűlésben,¹⁹ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket.

Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

A három Kovács testvér ellen felmerült továbbá a pénzhamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet – a három fivér és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. A nyomozati vallomások arról tanúskodnak, hogy Kovács Tivadar egy bizonyos Jablonszky Jenő nevű, felvidéki magyar honvéd főhadnagytól kapta a hamisításhoz szükséges üvegkliséjét, néhány rajzot és a mintaként szolgáló 2 bankjegyet. Jablonszky főhadnagy

ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állított szervezetről van szó.

¹⁹ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. Nemzetgyűlési Napló XIV, 155. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

állítólag azt indítványozta, hogy a hamis pénzt a KKVSz részére bocsássák, akik azt a jövőben irredenta célra fordítják, és így zavart keltenek a Felvidéken. Kovács Tivadar hamisítási szándékát közölte Tarnovszky Pállal, azzal az indoklással, hogy „felsőbb helyen” is kívánják e terv megvalósítását. Tarnovszky egy felvidéki barátjától, Balázsovich Jenő főhadnagytól 150 ezer koronát kapott a hamisítás anyagi előkészületeihez. Kovács bemutatta Tarnovszkyt Szalay János műszaki rajzolóknak, akit megbíztak a kivitelezéssel, majd Tarnovszky és Szalay együtt megvásárolták a szükséges anyagokat. A Szalay laboratóriumában elkészült cinklemez kliséjét eljuttatták Makay Imre századosnak, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik parancsnokának, ám a vádlottak állítása szerint az az utasítás érkezett vissza, hogy „felsőbb helyen” nem járulnak hozzá a szokolhamisításhoz, így a kliséket és a rajzokat megsemmisítették. A „felsőbb hely” ez esetben ugyancsak a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb parancsnokságát, illetve magát Siménfalvy Tihámér ezredest, tehát lényegében a hadsereg magas rangú tisztjeit jelenthette – akiknek ugyan jelentős politikai befolyásuk volt, ám szándékuk nem minden esetben vágott egybe a kormányzat szándékával.

A vádlottak hiába vonták vissza a nyomozás során tett vallomásaikat, és hivatkoztak arra, hogy a felszerelések egy kísérleti fényképészeti eljáráshoz kellettek, a királyi törvényszék a részletes és egymást kiegészítő vallomások alapján pénzhamisításra irányított szövetség vétségében bűnösnek találta, és két hónap fogházra ítélte

őket 1925. október 22-én, büntetésüket pedig a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette.²⁰

Ugyanezzel a cselekménnyel együtt tárgyalta a törvényszék Kovács Kornél, Kovács Árpád, Kovács Tivadar, Becker István, Szalay János, Szobodeczky Aladár, Umlauf Szigfrid, Tarnovszky Pál, Sztahó Szavér és Láng Ede büntetőügyét, akiket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel vádoltak, ám végül bizonyítékok hiányában valamennyiüket felmentették. Az egyetlen tárgyi bizonyíték, 18 kilogramm ekrazit lefoglalása érdekes módon nem volt elegendő az elmarasztaló ítélethez, noha, mint említettük, a Dolowschiák Mihály²¹ királyi ügyész által benyújtott vádirat olyan súlyos vádpontokat is megfogalmazott, mint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantására, ismert politikusok elrablására, terrorcsapatok szervezésére, valamint egy nagyvárad bankrablásra tett előkészületek, illetőleg különböző lőfegyverek és robbanóanyag beszerzése a fenti célok megvalósítására.²²

A Kovács testvérek és társaik tehát – feltehetően pártfogóiknak köszönhetően – büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes a szélsőjobboddallal való folyamatos összejátszása okán viszont a pozíciójával fizetett,²³ a

²⁰ A Kovács testvérek és bűntársaik ügyében hozott ítélet Márffy József és társai büntetőügyében iratainak csatolt részeként is fennmaradt, ld. HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

²¹ Dolowschiák Mihály királyi ügyész képviselte a vádat első fokon Márffy József és társai bombaperében is.

²² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

²³ VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*, Betekintő, 2009/1.

politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre főkapitány-helyettes követte.

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó, tervezett és végrehajtott egyéb terrorcselekmények

1922-ben a titokban működő radikális jobboldali szerveződésekkel kapcsolatba hozható félelmetes eseménysorozat zavarta meg a nemzetgyűlési választási küzdelmet, mely egyúttal újabb lehetőséget is adott a végrehajtó hatalomnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre, noha a nyomozó hatóságok csak 1924-re tudták felderíteni azt. A kormánynak a különböző fegyveres csoportok felszámolására több lépcsőben tett intézkedései ellenére az Ébredő Magyarok Egyesülete ekkor még mindig működtetett felfegyverzett és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő félkatonai egységeket. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy a Vázsonyi Vilmos vezette Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székházában egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek majd el, ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnék.

A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott

után *Márffy-per* néven szerepel.²⁴ Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövételén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonzármat sebesített meg. Az idő tájt egyre-másra követtek el a zsidóság, illetve az antantbarátnak vélt személyekkel és intézményekkel szembeni merényleteket. Mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris vezetők alakja. Az erzsébetvárosi robbantás ügyét már nem egyedül tárgyalta a bíróság, hanem a vádiratot végül hármas csoportosításban nyújtották be azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel együtt. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet végül nem hajtottak végre. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia követség ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, a csehszlovák követség ellen pedig hasonló merényletet terveztek, és csupán a szerencsén múlt, hogy ezek a bombák nem robbantak fel. Miklós Andor liberális hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly liberális nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó kézigránáttal, és szintén csak a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlt, hogy ezek a csomagok sem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysá-

²⁴ Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó egyéb terrorcselekmények perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere.

gára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia követségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá. A rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Budapesti Királyi Ügyészség azzal vádolta a fiatal nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.” Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, bármely árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek.

Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky Károly tanúvallomásaiban elmondta, a Tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten körülbelül ötven polgári milícia működött. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is, melyek a már emlegetett Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat irányítása alá tartoztak. A kaotikus helyzetben megszilárduló új magyar

kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, a vezérkari főnök pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a hadsereg ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a KKVSSz mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő afféle ernyőszervezet, jórészt a honvédség irányítása alatt. A honvédség becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törekeny rend helyreállítása érdekében bevethetők voltak. A két királypuccs után azonban a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris alakulatokra már nem volt szüksége, a tanácsköztársaság restaurációja 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, radikális fegyveres alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak formálisan felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el.²⁵ A Márffy József-féle IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már

²⁵ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

mindenféle komolyabb állami kontroll és utasítás nélkül működött tovább, és amit tettek, azt a saját elhatározásukból, a fennálló jogszabályok ellenében tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt, Márffy ugyanis azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a hivatalban lévő miniszterelnökkel és családjával, illetve a miniszterelnök autójában is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon határozottan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffyt.²⁶

A Márffy-pert minden bizonnyal elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé, hogy a magyar állam demonstrálja az Antant államok, főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által rögzített területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.²⁷

Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi, számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a

²⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Bethlen István miniszterelnök vallomása.

²⁷ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

Márffy és társai által valóban elkövetett bombamerénnyellett összekapcsolni.

Ugyan Márffy Józsefet első fokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és jóval enyhébb ítéletekkel zárult. Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait valamivel később lefegyverezték, az egyesület zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető hatósági jellegű jogkörét megszüntették.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik ismertebb paramilitáris akcióterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr tiszt, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy meghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó

bácsi²⁸ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.²⁹ Apor Viktort és társait a rendőrség a csongrádi bombamerénnyel is kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.³⁰

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay Pál, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális

²⁸ A Csocsó bácsi kocsmá egy Topcsik / Topcsagics Mujaga nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

²⁹ SERFŐZŐ, i. m. 82.

³⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

esélyük.³¹ A nyomozó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénnyel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) felosztatott szervezet, a Gábor Áron Szövetség³² tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.³³ Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.³⁴

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerkek birtoklása, valamint a toborzás pusztá ténye alapján nem látta

³¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

³² A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezetéként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

³³ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

³⁴ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

bizonyítottak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.³⁵ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.³⁶

Egy furcsa és komolytalan államcsínyterv – a Szemere–Bobula–Ulain-féle „magyar sörpuccs”

A Horthy-korszak első éveit, mint láthattuk, olyan társadalmi és gazdasági helyzet jellemezte, amely igencsak kedvezett a politikai szélsőségeknek. A különböző – az ország kül- és belpolitikai konszolidációján fáradozó Bethlen-kormány munkájával elégedetlen – radikális nacionalista társadalmi és politikai csoportok közül némelyik még az államcsínykísérlet és az erőszakos hatalomátvétel gondolatával is eljártszott.

Egy ilyen kalandor jellegű, lényegét tekintve komolytalan, mégis nagy politikai és sajtóvisszhangot kiváltott puccsterv volt az, amelyet dr. Szemere Béla kórházi főorvos, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete (ÁBM) nevű (ekkorra ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem irányítása alá vont) segédrendőri milícia parancsnoka, Bobula Titusz magyar születésű, amerikai állampolgárságú építészmérnök, illetve dr. Ulain Ferenc ügyvéd, a kormányzó Egységes Pártból kivált fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korabeli szélsőjobboldal ismert politikusa terveztek el 1923 őszén.

³⁵ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

³⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

Tekintve, hogy a három férfiú a – meggyőződésük szerint túlzottan liberális, antant- és zsidóbarát – Bethlen-kormányt terveik szerint erőszakos úton, az Adolf Hitler és Erich Ludendorff tábornok vezette német nemzetiszocialista mozgalom fegyveres támogatásával szerették volna eltávolítani, terveiket nagyjából a müncheni sörpucss-csal egy időben végrehajtva, annak sikerétől is függővé téve, államcsínytervüket talán a legfrappánsabban a „magyar sörpucss” terve elnevezéssel illelhetjük.³⁷

A Kettőskereszt Vérszövetség érintettségére (a vele szoros kapcsolatban és átfedésben álló Ébredő Magyarok Egyesülete érintettsége bizonyítható) itt is következtethetünk, hiszen éppen annak vezetője, Siménfalvy Tihamér ezredes állt a magyar politikai vezetés részéről élénk kapcsolatban a német és osztrák szélsőséges paramilitáris mozgalmakkal.³⁸ A puccsterv előkészületei valamikor 1923 augusztusának elején kezdődhettek, amikor is Budapesten megjelent egy Fritz Döhmel nevű német fiatalember, aki magát a Hitler–Ludendorff-féle bajor nemzetiszocialista mozgalom megbízottjának mondta, és különböző hitelesnek tűnő ajánlólevelekkel ellátva felkeresett számos magyar szélsőjobboldali szervezetet és közszereplőt. A nem tisztázott motivációkkal rendelkező Döhmel egyik első útja a korábban a bajor nacionalistákkal korábban is kapcsolatokat ápoló Ébredő Magyarok Egyesülete székházába vezetett, ahol a szervezet vezetőségi tagjaival akart találkozni.

³⁷ A puccsterv nyomán lefolytatott büntetőeljárás iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

³⁸ Bővebben lásd: G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

Eljutott az egyesület egyik vezetőjéhez, Prónay Pál századoshoz, aki azonban nem sok hitelt adott a német fiatalember által előadottaknak. Fritz Döhmel azonban nem adta fel, így jutott el Bobula Tituszhoz, az Amerikai Egyesült Államokból hazatért jómódú, zavaros jobboldali radikális elveket valló magyar építész-mérnökhöz, illetve annak barátjához, dr. Szemere Béla főorvoshoz és köréhez. Szemere, mint továbbra is a valamilyen intenzitással tovább működő Állambiztonsági Megbízottak de facto parancsnoka, illetve Bobula, aki pénzzel támogatta a magyar szélsőjobboldalt, ekkor egy ideje már gondolkodtak azon, hogyan lehetne a Bethlen-kormányt eltávolítani, ám tevékenységük a tervezgetésben merült ki. Hogy Döhmel pontosan mikor vette fel velük a kapcsolatot, a forrásokból nem derül ki, ám valószínűsíthető, hogy a Szemere vezette Magyar Kultúrliga Egyesület tagjaival már 1923 augusztusában kapcsolatban állt.³⁹

Úgy tűnik azonban, Döhmel a Gellért Szállóban lakosztályt bérlő Bobulát kereste meg 1923. október végén, aki szinte azonnal magához rendelte Szemerét is. Szemere és Döhmel talán nem ekkor találkoztak először, mindenesetre ekkor a magyar felek elhitték, hogy Döhmel valóban a bajor nacionalista szervezet megbízottja, aki azért jár Magyarországon, hogy a hasonló magyar szélsőjobboldali formációkkal konkrét együttműködésről kössön megállapodást. A tárgyalások németül folytak, a németül nem tudó Szemerének pedig Bobula fordította a Döhmel által előadottakat. Döhmel arról érdeklődött, hogy Szemere, mint az ÁBM volt parancsnoka, hány embert tudna fegyverbe szólítani egy hatalomátvételi kísérlet esetén, mire Szemere azt felelte, noha az ÁBM-et

³⁹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610.

korábban egyáltalán nem államellenes összeesküvés céljára hozták létre, bizonyára lennének emberek, akik hajlandók az ügy mellé állni. Az arra vonatkozó információk ugyancsak ellentmondásosak, hogy az ÁBM tagjainak többsége korábban beszolgáltatta-e a szolgálati fegyverét, annyi azonban bizonyos, hogy Szemeréék mögött komoly fegyveres erő nem állt. A szervezkedésbe nem sokkal később bevonták Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselőt, aki a bajor nacionalista szervezetekkel már régebb óta kapcsolatban állt, többek között Hitlert is személyesen ismerte, és ugyancsak hitelt adott a Fritz Döhmel által előadottaknak. A felek Döhmel kezdeményezésére német nyelvű szerződést is fogalmaztak arról, miként is tudna együttműködni irredenta és antiszemita céljai megvalósításában a (majdan létrehozandó önálló) bajor és a (Bethlen-kormány eltávolítása után egy új, radikális jobboldali kormányzat vezetése alatt álló) magyar állam. Az iratot maga Döhmel fogalmazta németül, az pedig összesen tizenegy cikkelyben és három mellékletben foglalkozott politikai, katonai és gazdasági kérdésekkel. A dokumentum lényege az volt, hogy az újonnan megalakuló bajor állam el fogja ismerni az újonnan megalakuló magyar államot, mégpedig annak 1914-es, az első világháború és a trianoni békeszerződés életbe lépése előtti államhatáraival.⁴⁰

A szerződő államok pedig katonailag is mindenben igyekeznek segíteni egymást – elsősorban a kisantant Csehszlovákia ellen fognak össze és nyújtanak egymásnak katonai segítséget, ha az akár Bajorországot, akár Magyarországot megtámadná. A szerződést Szemere, Bobula és Ulain november 5-én írták alá, és a tervek szerint Münchenben kellett volna német részről aláírnia

⁴⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

Ludendorffnak és Hitlernek. Ulain Ferenc vonattal el is indult, azonban soha nem jutott ki Münchenbe, így az éppen a sörpuccsra készülő bajor nacionalista politikusokkal sem találkozhatott. Hegyeshalomnál, az osztrák–magyar határon ugyanis feltartóztatta a rendőrség, és közölték vele, hogy a hatóságok tudnak az összeesküvésről, majd elkobozták tőle a Hitlernek szánt küldeményt. Ulaint mentelmi jogára való tekintettel nem vették őrizetbe, azonban megkérték, hogy másnap látogasson el a fővárosi rendőrségre, ahol már őrizetbe vették. Nem sokkal később dr. Szemere Béla és Bobula Títusz is rendőrkezdre került.

Itt válhatott világossá az összeesküvők számára, hogy a puccsterv nem kerülte el a rendőrség figyelmét, a forrásokból pedig egyértelműen kiderül, hogy a hatóságok Ulain Münchenbe utazásakor már hetek óta figyelték a csoport ténykedéseit. Mint azt már említettük, Fritz Döhmel 1923 augusztusában tűnt fel Budapesten, mint a bajor-német nemzetiszocialista szervezet lobbistája. Budapesti tartózkodásának augusztus és október közötti részletei nem világosak, annyi azonban bizonyosnak tűnik, hogy ez idő tájt nem ő volt Budapesten a bajor nemzetiszocialisták egyetlen megbízottja. A rendőrség ugyanis 1923 őszén nem kevesebb, mint ötvenhét (!) olyan német fiatalembert azonosított be a magyar fővárosban, akik a Hitler–Ludendorff-féle szervezet megbízottjaiként az Ébredő Magyarok Egyesületének címzett ajánlólevéllel rendelkeztek. Többségüket őrizetbe vették és kiutasították Magyarországról. Szemerét, Bobulát és Ulaint végül lázadás előidézésére irányuló szövetség létesítésével gyanúsították és vádolták meg, Ulain Ferenc mentelmi jogának ügyét pedig a nemzetgyűlés mentelmi bizottsága 1923 novemberének utolsó napjaiban tárgyalta, és alapos vizsgálatot folytatott le. A fajvédő képviselők

igyekeztek menteni Ulaint és társait, kisebbiteni próbálták az ügyet, illetve azt hangsúlyozták, hogy Ulain és társai a rendőrség által felbérelt agent provocateur áldozatai, és elsősorban a polgári liberális képviselőkkel szemben fogalmaztak meg vádakát, akiknek célja szerintük a fajvédő politikusok nyílt lejáratása volt. A büntető-törvényszék 1924. január 24-én hirdette ki az ügyben az elsőfokú ítéletet, melyben mindhárom vádlottat egy hónap és tizennégy napi fogházra ítélte. A vádlottakat 1923 decemberében már szabadlábra is helyezték, büntetésüket a bíróság kitöltöttnek vette. Fellebbezési jogukkal éltek, a másodfokú bíróság pedig nem sokkal később fel is mentette őket.⁴¹

Habár a puccsterv kétségtelenül komolytalan volt, igen ironikus, s ugyanakkor valahol félelmetes is, hogy a magyar szélső-jobboldal képviselői épp azzal az ekkoriban még túl komolyan nem vehető, sőt, sokak által nevetségesnek tartott német politikussal keresték a kapcsolatot, és vártak tőle segítséget politikai elképzeléseik megvalósításához, aki kevesebb, mint húsz évvel később a huszadik század leghírhedtebb tömeggyilkos diktátorává vált. A magyar sörpuccs, ez az akkor és ott komolytalannak ható államszín-előkészület mintha megelőlegezte volna Magyarország 1940-es évekbeli gyászos politikai-katonai szerepvállalását, és a náci Németország egyik utolsó csatlósává válását a második világháborúban. Egyéni szinten érdekes módon ugyanez mondható el az 1923-as összeesküvés vezéralakjáról: a politikai pályáját az Keresztény Nemzeti Egység Pártjában kezdő, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártban és a kisgazdapártban folytató Ulain Ferenc az 1940-es években végül a Szálasi Ferenc vezette

⁴¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, amely a világháború utolsó hónapjaiban a megszálló németek által koordinált tényleges puccsal németbarát bábkormányt juttatott hatalomra, ezzel pedig beláthatatlan veszteségeket okozott a háborút mindenképpen elvesztő országnak.

A politikai terrorizmus utójátéka – csongrádi bombamerénylet

A csongrádi bombamerénylet volt a korszak másik, ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylők követtek el Piroska János honvéd főhadnagy, a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád szegedi szervezetének tagja vezetése alatt. A merénylők 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonyági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a bombát Budapestről.⁴²

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor meg-

⁴² SERFŐZŐ, i. m. 98.

jelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettaíjával gyújtotta meg a bomba gyújtószinórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem megfelelő információként kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a budapesti hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője⁴³ is, akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők közül többen az Alföldi Brigádnak is tagjai, így módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.⁴⁴ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának

⁴³ A Magyar Királyi Belügyminisztérium VII. közbiztonsági osztálya a rendőrség és a csendőrség szakmai irányításáért felelt, vezetője körülbelül a mai értelemben vett rendészeti szervek irányításáért felelős államtitkárnak (jelenleg Magyarországon az illetékes szakpolitikus Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója címet viseli) felel meg.

⁴⁴ Az eset rekonstrukciójára leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak: HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

szolgálatvezetőjévé.⁴⁵ Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tette társaisal ő is a polgári bíróság elé állt.⁴⁶ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa védte a tárgyaláson, mely egyébként – igencsak felháborító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.

A fegyveres titkos társaságok felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelésére tett kísérletek

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván különítményparancsnokot többek között a csongrádi bomba-merénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.⁴⁷ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi

⁴⁵ SERFŐZŐ, i. m. 97.

⁴⁶ Vö. Nemzetgyűlési Napló 1922–1926/XVIII. kötet, 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

⁴⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII. kötet, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

bombamerénylet, valamint általánosságban a paramilitáris nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádasy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,⁴⁸ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítmény-parancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.⁴⁹ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.⁵⁰ Gömbös 1936-ban bekövetkezett haláláig az Etelközi Szövetség informális és tényleges vezetője volt,⁵¹ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hoz, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.⁵² Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogathatta is azokat,⁵³ az

⁴⁸ SERFŐZŐ, i. m. 36–37.

⁴⁹ BODÓ, i. m.

⁵⁰ BODÓ, i. m.

⁵¹ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 208.

⁵² VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

⁵³ VONYÓ, i. m. 101.

Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött. Sokat elárul tehát a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,⁵⁴ repülési jogról szóló, egyébként magas színvonalú könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoká lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra, illetve, mivel a második királypuccs⁵⁵ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, nyugdíjazták és félreállították.

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádöt és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre

⁵⁴ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

⁵⁵ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének meghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett, illetve velük olykor személyi átfedésben a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügy-minisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal⁵⁶ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk szolgálatban a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.⁵⁷ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,⁵⁸ illetve az

⁵⁶ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

⁵⁷ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

⁵⁸ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki szorosán kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és aki egyik szereplője volt a már ismertetett, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett komolytalan, 1923-as államcsínykísérletnek. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a

ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhetek.⁵⁹

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKV Sz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főttartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a genezisét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.⁶⁰

A KKV Sz Nemzeti Munkavédelemben történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájkterő segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.⁶¹

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség

NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

⁵⁹ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

⁶⁰ SHVOY Kálmán, i. m. 90–95.

⁶¹ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.⁶² Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.⁶³ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot.

A nemzetgyűlésben mindazonáltal még 1923–1924-ben is élénk viták folytak a radikális jobboldali titkos társaságok múltbeli

⁶² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

⁶³ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

bűncselekményeiről és a felelősségre vonás elmaradásáról, elsősorban Drozdy Győző, Fábrián Béla, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly ellenzéki politikusok kezdeményezésére, és időről időre természetesen a Bethlen-kormány, vagy legalábbis egyes tagjainak közvetlen vagy közvetett felelőssége is felmerült.

Mindez azt sejteti, hogy az olykor kvázi-állami szervekként működő titkos paramilitáris szervezetek nem tűntek el, csupán átalakultak valamilyen formában, pontosabban beilleszkedtek a bethleni konszolidáció politikai rendszerébe. Habár 1923–1924 után a balkáni ízű, olykor emberéleteket követelő politikai merényletek valóban megfogyatkoztak, számos jel utal arra, hogy (egyéb-ként sok esetben igencsak kormány- és kormánypárt-közeli) radikális jobboldali társaságoknak jelentős szerepe lehetett az 1925-ben kirobbant, jól ismert, ám máig számos kérdést felvető frankhamisítási botrányban⁶⁴ is, teljes eltűnésükről tehát aligha lehet beszélni.

A radikális jobboldali titkos szervezetek utóélete

Az elvileg feloszlatott radikális jobboldali titkos társaságok működésének egyfajta utójátéka volt az 1925-ben kirobbant, ma már jól ismert, nagy bel- és külpolitikai visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány, mely mind célját, mind megvalósítását

⁶⁴ A frankhamisítási botrányról kiváló összefoglaló tanulmányt közölt többek között Ablonczy Balázs, melyet korábban már idéztünk: ABLONCZY, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*. Az ügy büntetőperének anyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-18-d-193/1926.; továbbá Bethlen István miniszterelnök bizonyos iratai is segítenek árnyaltabb képet kapni az ügyről: Vö. *Bethlen István titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÜCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 193–244.

tekintve elhibázott és Magyarországra nézve középtávon sokkal inkább káros, mint hasznos akciónak bizonyult.⁶⁵ A frankhamisításról elmondható, hogy minden valószínűség szerint igen mélyen érintettek voltak benne a legmagasabb magyar politikai körök, még ha a szereplők nem is egyforma intenzitással álltak ki a szándék mellett. Tény, hogy 1925. december 15-én Amszterdamban a holland rendőrség őrizetbe vette Jankovich Arisztid magyar honvéd ezredest, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter sógorát,⁶⁶ miután hamis ezerfrankos bankjegyekkel akart fizetni, majd szállodai szobája átkutatása során egész bőröndnyi hamis pénzt találtak a nyomozók, ez pedig olyan nemzetközi botrányt okozott, mely majdnem a miniszterelnök, Bethlen István lemondásával végződött. Jankovich diplomata státuszára hivatkozva akart kibújni a felelősségre vonás alól, és a magyar külügyminisztérium diplomáciai futárigazolványát mutatta fel a holland rendőrségnek, ráadásul a magyar külügyminisztérium meg is erősítette Jankovich diplomáciai megbízatásának tényét, mindez pedig nyilván szintén a magyar kormány magas szintű érintettségére utalt. Nem sokkal később rendőrkézre kerültek Jankovich ezredes bűntársai, Mankovich György harisnyagyáros és

⁶⁵ A frankper iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-18-d-193/1926; valamint a tárgyalási jegyzőkönyvek kivonatait a Magyar Távirati Iroda napi hírei is közölték: HU-MNL-OL-K 429–1926. 05. 07.–10. 14. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Frankper_1926_frankper/?pg=0&layout=s

⁶⁶ Ebből kifolyólag az is nehezen képzelhető el, hogy gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter valamilyen szinten ne lett volna involvált a frankhamisításban.

újságíró, valamint Marsovszky György újságíró, volt tüzér hadnagy, Gömbös Gyula korábbi parlamenti titkára is.⁶⁷

Bár maga a botrány csak 1925-ben tört ki, a szervezkedés már 1922 körül megkezdődött, és a magyar politikai erők egy része ebben az időben élnék kapcsolatban állt a német (elsősorban bajor) szélsőjobboldali politikai szereplőkkel.⁶⁸ Ha kissé leegyszerűsítjük a dolgot, ennek a *fehér internacionálénak* is nevezett közép-európai (radikális) jobboldali politikai erők közötti együttműködési kezdeményezésnek volt egy mellékszála a komolytalan, Ulain Ferenc fajvédő képviselő és társai által megvalósítani kívánt puccsterv 1923-ban.⁶⁹ A hamis frankok nyomtatása és forgalomba hozatala a francia gazdaság gyengítése céljából eredetileg radikális jobboldali német katonai és politikai körök terve volt, a németek azonban a müncheni sörpuccs kudarca után félretették az ötletet.⁷⁰ A tervet végül hasonló szellemiségű, magyar irredenta politikai szereplők valósították meg, mégpedig német segítséggel beszerzett eszközökkel. A frankhamisítás egyik vezéralakja, Windisgrätz Lajos herceg, egykori közlekedési miniszter, a magyar legitimista politika erők egyik vezéralakja az 1920-as években már jó kapcsolatokat ápolt a magyar szélsőjobboddallal is, így az akkor feltörekvő fajvédő politikussal, Gömbös Gyula későbbi miniszterelnökkel is, így Gömbös, a nagy politikai manipulátor és a korabeli jobboldali titkos társaságok *spiritus rectorának* szerepe

⁶⁷ ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018, 165.

⁶⁸ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 33.

⁶⁹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

⁷⁰ ROMSICS Ignác, *Bethlen Istrán*, Budapest, Helikon Kiadó, 293.

ebben az ügyben is egyértelműnek látszik. Egyértelműnek látszik már csak azért is, mert többek között a fentebb említett Marsovszky György hadnagy, Gömbös Gyula egykori titkára volt az egyik terjesztő, aki hamis frankbankjegyekkel lelepleződött. Marsovszky a frankperben később egyébként zavarosan túlzó, romantikus vallomást tett, mely szerint meggyilkolták volna, ha megpróbál kiszállni az ügyből, végül idegkimerültséggel egy időre egy hollandiai szanatóriumba került.⁷¹

A hamisítási ügy további fontos szereplője volt Arthúr Schultze litvániai születésű német bankszakember is, aki a körülményeket egyébként komolyabb hamisítási akcióra alkalmatlannak minősítette. A kormány és a legmagasabb magyar politikai körök támogatásáról tanúskodik meglehetősen egyértelműen többek között Gerő László honvéd őrnagy, katonai térképész szerepe, aki a trianoni békeszerződés katonai korlátozásai okán rejtetten működő, formálisan a Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozó Állami Térképészeti Intézet egyik alapítója volt. Schultze és Gerő lényegében együtt biztosították a technikai hátteret és szakértelmet a hamis bankjegyek előállításához, a hamis pénz nyomtatására használt gépek pedig 1924. augusztus 8-án érkeztek meg Magyarországra Németországból, Münchenből.⁷² A hamisításhoz szükséges papírt a magyar összeesküvők ugyancsak Németországból szereztek be, mégpedig Eugen Trauttman müncheni térképnyomdász közreműködésével.⁷³

⁷¹ ABLONCZY, i. m. 50–51.

⁷² ABLONCZY, i. m. 37.

⁷³ ABLONCZY, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, 168.

Gerő László későbbi visszaemlékezése szerint szintén a magyar állami vezetés maga szintű érintettségéről tanúskodik, hogy Janky Kocsárd (ekkoriban még ugyancsak rejtésben tevékenykedő) honvéd vezérkari főnök⁷⁴ 1925-ben feltehetőleg mindenről tudott, az egyik hamisításhoz használt, külföldről rendelt nyomdaberendezés árát pedig egyenesen a magyar Pénzügyminisztérium egyenlítette ki.⁷⁵ Ezzel együtt magának Bethlen István miniszterelnöknek a feljegyzései is arról tanúskodnak, hogy ő maga már viszonylag korai stádiumban, 1922-ben tisztában volt a majdani hamisítók szándékával,⁷⁶ és barátját, Teleki Pál korábbi miniszterelnököt kérte meg, hogy a hamisítást lehetőleg minden erejével igyekezzen megakadályozni.⁷⁷

Bethlen Istvánról minden valószínűség szerint elmondható, hogy józan gondolkodású realpolitikusként igyekezett elejét venni a Magyarország stabilitását és külkapcsolatait veszélyeztető, kalandorjellegű szabotázsakciónak, és bár politikai felelősség az ügyben terhelheti, büntetőjogi valószínűleg nem.⁷⁸ A Térképészeti

⁷⁴ A trianoni békeszerződés megtiltotta a vesztes országoknak a fegyverkezést és a hadászati értelemben véve komolyabb, támadó hadműveletek végrehajtására alkalmas hadsereg fenntartását, ezért a fegyverkezés és hadseregfejlesztés sokáig – Németországhoz hasonlóan – Magyarországon is csak titokban folyhatott. Vezérkara, tervező- és kidolgozó-szervezete általában harcképesebb hadseregeknek van, Magyarországnak ellenben ekkoriban formálisan csak minimális létszámú, területvédelmi és belbiztonsági feladatokra alkalmas katonasága lehetett, a vezérkar és a tényleges vezérkari főnök tehát egy ideig rejtve tevékenykedett.

⁷⁵ ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 40.

⁷⁶ *Bethlen István titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972, 204–207. Idézi: ABLONCZY, i. m. 41.

⁷⁷ ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála*, 167–171.

⁷⁸ ROMSICS, i. m. 296–297.

Intézetten munkakapcsolatban álló Teleki Pál saját későbbi vallomása szerint szemmel tartotta Gerő Lászlót, és arra igyekezett rávenni, hogy győzze meg Windischgrätz Lajost: a hamisítás nem kivitelezhető abban az értelemben, hogy annak eredményeképpen elfogadható minőségű, a lebukás kockázata nélkül forgalomba hozható hamis frankbankjegyek keletkezzenek, illetve Nádossy Imre országos rendőrfőkapitány is utasításba kapta, hogy figyeljen oda a szervezkedésre, és az érintetteket igyekezzen lebeszélni róla.⁷⁹

Mint nem sokkal később kiderült, ironikus módon Nádossynak, aki az 1920-as években számos jobboldali, irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben is vezetőségi tag volt,⁸⁰ illetve egyes vélemények szerint a Kettőskereszt Vérszövetségben is vezető szerepet töltött be,⁸¹ irányító szerepe volt az irredenta célokat szolgáló frankhamisításban, nem csupán hallgatólagosan támogatta és nézte azt tétlenül a rendőrség első embereként. A hamisítók körülbelül 35 000 darab ezerfrankos bankjegyet terveztek előállítani és forgalomba hozni, ebből a valóságban – több ütemben és változó technikával, kő- és fémnyomatokkal is⁸² – körülbelül 30 000 darab, változó minőségű hamisítvány készült el, ebből körülbelül 4400 volt jó, 9000 közepes, 16 000 darab pedig gyatra minőségű.⁸³

⁷⁹ ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 37–38.

⁸⁰ ZADRAVECZ, i. m. 188–189.

⁸¹ CSÁNK Endre, *Nádossy, a titkos társaságok vezére*, Magyarország, 1926. április 4., 7.

⁸² A frankhamisítás numizmatika és technikai hátteréről bővebben lásd: GARAMI Erika, *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*, Numizmatikai Közöny, 2003-2004/CII–CIII, 65–71.

⁸³ ABLONCZY, i. m. 37.

Jankovich Arisztid és bűntársai amszterdami fiaskója után a terjesztőket, közreműködőket sorra tartóztatták le Hamburgban, Koppenhágában és Milánóban. A magyar hatóságok végül főszervezőkként őrizetbe vették Windischgrätz Lajos herceget, a titkárát, Rába Dezsőt, a komornyikját, Kovács Gáspárt, valamint a tevékenységüket éveken át fedező Nádasy Imre országos rendőr-főkapitányt.

A magyar bíróság a perben Teleki Pált tanúként hallgatta meg, aki minden valószínűség szerint – később nyilvánosságra került feljegyzéseinek tanúbizonysága alapján – jóval többet tudott annál, mint amit a bíróságnak elmondott, és jóval jelentősebb szerepe volt az ügyben, mint ahogyan azt a perben hivatalosan értékelték.⁸⁴ Rába Dezső a bíróság előtt tett vallomásaiban ugyancsak Telekit jelölte meg, mint a frankhamisítás egyik irányítóját. Bethlen István miniszterelnök pozíciója egy időre instabillá vált, de végül a helyén maradt, többek között azért, mert a nyugati nagyhatalmak részben őt, mint nyugatias gondolkodású-orientáltóságú politikust látták a magyarországi konszolidáció és stabilitás biztosítékának.⁸⁵ Bethlent persze nagyon komoly

⁸⁴ Ablonczy Balázs is felhívja rá a figyelmet összegző tanulmányában, hogy miniszterelnökként még Teleki Pál nevezte ki Nádasy Imrét országos rendőr-főkapitánynak, Gerő László katonai térképészt a cserkészmozgalomból ismerte, Mészáros Gyula turkológussal, a szokolhamisítási ügy kulcsfigurájával pedig még a Turáni Társaságban dolgozott együtt. Mészáros Gyula a frankhamisításban is szerepet játszott, Teleki szoros kapcsolati hálója az érintettekkel igen határozottan a volt és későbbi miniszterelnök vezető szerepére utal. Vö. ABLONCZY, i. m. 48.; valamint: ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016, 103–104.

⁸⁵ ROMSICS, i. m. 295–296.

támadások érték az ellenzék részéről, és a szomszédos kisantant országok, többek között Edvard Beneš csehszlovák elnök is úgy ítélte meg, hogy a magyar miniszterelnök is jelentős szerepet játszhatott a frankhamisítási ügyben, és Bethlen lemond(at)ását szorgalmazta.⁸⁶ Francia részről felmerült ugyanez a lehetőség, és a magyar állami Térképészeti Intézet hamisításban játszott szerepe miatt még Magyarország ellen lefolytatandó, igen szigorú katonai vizsgálat lehetősége is felmerült. Elsősorban az angol és az olasz kormány és diplomácia közbenjárásának köszönhető, hogy Bethlent végül is a Népszövetség és a Nagykövetek Tanácsa nem marasztalta el különösebben, sőt, Anglia, s az ország nevében Austin Chamberlain brit külügyminiszter a konszolidáció jegyében nem csupán Magyarország nemzetközi pénzügyi, de katonai ellenőrzésének mihamarabbi megszüntetését is támogatta.⁸⁷ Bethlen rutinos réal-politikusként ügyesen lavírozott mind a kül-, mind a belpolitikai színtéren, Magyarországon pedig, ahol Trianon sérelme és az irredentizmus eszméje érthető módon hatotta át a közvéleményt, sokan egyenesen hazafias cselekedetként értékelték a balul sikerült pénzhamisítási akciót, a hamisítókkal látszólag szolidáris miniszterelnök imázsa pedig egyenesen növelte Bethlen népszerűségét.⁸⁸ Horthy Miklós kormányzó ugyancsak megrendíthetetlenül támogatta a miniszterelnököt, akinek így a hatalmas botrányból sikerült maga és kormánya számára politikai tőkét kovácsolnia. Bár Bethlen István kormánya 1926. október 14-ével formálisan lemondott, a kormányzó ezt nyilván nem fogadta

⁸⁶ ROMSICS, i. m. 294.

⁸⁷ ROMSICS, i. m. 295.

⁸⁸ ROMSICS, i. m. 297.

el.⁸⁹ Ellenben mindez jó alkalom volt arra, hogy a frankhamisítási botrányban leginkább kompromittálódott kormánytag, a rendőrséget is felügyelő Rakovszky Iván belügyminiszter, aki feltehetőleg fedezte Nádosity Imre és társai tevékenységét, szükséges tisztáltozatként 1926. október 15-ével távozhasson a miniszteri székéből, a belügyi tárca élén pedig Scitovszky Béla követte.⁹⁰

A frankügy tárgyalása során, a bíróság előtt a vádlottak gyakorlatilag mind hazafias tettek vallották cselekedetüket, ez pedig számottevően enyhítette a büntetésüket. Windischgrätz Lajost négy évre ítélték, ennek egy részét szanatóriumban és szállodákban töltötte le. Német társa, Arthur Schultze litván származású bankszakember idegösszeomlást kapott, majd egy elmeógyógyintézetben gyomorvérzés következtében idő előtt elhalálozott.⁹¹ Nádosity Imre rendőrfőkapitányt a bíróság három és fél év börtönre ítélte, de Horthy Miklós jóvoltából végül kormányzói kegyelemben részesült,⁹² és rövidesen szabadon távozhatott, majd nyugállományba vonult.⁹³ Rába Dezső, Windischgrätz titkárát a Kúria mindössze tíz hónap börtönbüntetésre ítélte.⁹⁴

⁸⁹ ROMSICS, i. m. 297–298.

⁹⁰ ROMSICS, i. m. 298.

⁹¹ ABLONCZY, *A miniszterelnök élete és halála*, 169.

⁹² A Budapesti Törvényszék végzése Nádosity Imre kormányzói kegyelemben való részesítése tárgyában, 1928. április 4., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 588–590.

⁹³ Nádosity Imre kérvénye a belügyminiszterhez nyugdíjának folyósítása ügyében, 1928. május 14., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 593.

⁹⁴ *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 837.

A frankhamisítás eseményei és háttere, illetve az akció ideológiai mozgatórugói mára jórészt ismertek, és az irredenta titkos társaságok, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség szerepe az ügyben is bizonyíthatónak látszik, hiszen Siménfalvy Tihamér ezredes, a titkosszolgálati jellegű, diverziós tevékenységet végző katonai alakulat vezetője a Honvédelmi Minisztériumon belül viselt bizalmas beosztásából fakadóan segédkezett a frankügypeltussolására tett kísérletekben is, illetve a per folyamán közvetített a vádlottak között.⁹⁵ A Kettőskereszt Vérszövetség neve még a tárgyaláson is felmerült, a tárgyalásvezető bíró többek között Vass József népjóléti és munkaügyi minisztert, a miniszterelnök állandó helyettesét kérdezte, mit tud a jobboldali titkos társaságok szerepéről az ügyben, ő azonban azt állította, legfeljebb az ellenzéki sajtóból, névről ismeri ezeket a szervezeteket, és semmiféle tudomása nincs a működésükről vagy a frankhamisításban játszott szerepükről.⁹⁶

A feltűnően enyhe ítéletek kiszabása után a botrány viszonylag gyorsan elsimult, és a károsult francia Banque de France mindössze jelképes 1 frank kártérítést kért a magyar államtól. Összességében ugyanakkor elmondható, hogy az ügy jelentős presztízsveszteséget okozott a fokozatosan konszolidálódó, ám az

⁹⁵ Vö. PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968, 103–104; valamint DÓSA Rudolfné, i. m. 134. Ha a marxista történészek rendszerváltás előtt keletkezett szakmunkáit elfogult történelemszemlélet jellemzi is, sok megállapításuk nyilván helytálló. A Siménfalvy Tihamér szerepéről tanuskodó levéltári forrás: Windischgrätz Lajos 1926 elején a gyűjtőfogházban írt sajátkezű naplója, 1926 január–június, in *Iratok az ellenforradalom történetéhez III.*, 545–549.

⁹⁶ HU-MNL-OL-K 429–1926. 05. 07.–10. 14. 329. o.

első világháború, a trianoni terület-elcsatolás és a többszörös polgárháború traumáinak nyomait még mindig szükségszerűen magán viselő Magyarországnak. A magyar ellenzéki és a nemzetközi sajtó az ügy kapcsán negatív színben tüntette fel mind Bethlent és Telekit, mind pedig Horthy Miklós kormányzót, továbbá a francia állam sem rejtette véka alá azon véleményét, hogy az igen kínos és Franciaország irányában barátságtalan incidensért alapvetően a legmagasabb rangú magyar politikusokat is felelősnek tartja.⁹⁷ A magát a bíróságon jogi értelemben tisztázó Teleki neve mellett a diplomáciai iratokban még jó ideig ott maradt a „frankhamisításban érintett” megjelölés, és egy időre visszavonult a parlamenti politizálástól – az 1926-os választásokon nem indult a kormánypárt képviselőjelöltjeként.⁹⁸

Nem csupán a végjátéknak tekinthető, 1925-ös frankhamisítás, de már az 1923-as és az 1924-es évek is kétségtelenül fordulópontot jelentettek a magyar nacionalista paramilitáris titkos társaságok, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő társadalmi egyesületek (elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesület és Magyar Országos Véderő Egylet), illetve úgy általánosságban az amúgy egyre inkább diverzifikálódó magyar szélsőjobboldal, mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, mégis utalnak arra adatok és iratok, hogy a hasonló organizációk működése érthető módon e fordulópontok után sem szűnt meg teljes egészében. Mindezzel együtt úgy tűnik, a Belügyminisztérium és az államrendőrség még ekkor, 1926-ban is szemmel tartott bizonyos titkos és féltitkos szélsőjobboldali organizációkat, amelyek nyilván

⁹⁷ ABLONCZY, *A frankhamisítás*, 49.

⁹⁸ ABLONCZY, *A miniszterelnök élete és halála*, 172.

sokkal kisebb intenzitással, de tovább folytatták a tevékenységüket. Erről tanúskodik a Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas jelentése a titkos társaságok felfedése tárgyában.⁹⁹ Ezzel együtt nyilván a korszak legbefolyásosabb, politikusokat, katonai vezetőket és közigazgatási tisztviselőket tömörítő, politizáló titkos társasága, az Etelközi Szövetség sem szűnt meg létezni, hanem tovább tevékenykedett, formálisan báró Feilitzsch Berthold, a korszak befolyásos politikusa, informálisan inkább Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, ebben az időszakban éppen az ellenzéki Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt elnökeke irányítása alatt.¹⁰⁰ Az EX ebben az időben éppen Gömbös és köre ellenzékebe vonulása miatt veszített jelentőségéből,¹⁰¹ illetve Bethlen ezt a társaságot is saját politikai rendszerébe illesztette és pacifikálta, a radikálisabb vezetőségi tagokat pedig többnyire jól fizető állami állásokkal csendesítette le.¹⁰² A Belügyminisztérium fent említett bizalmas rendőri jelentése alapján azonban továbbra is létezett számos olyan titkos vagy részben titkos szerveződés, amelyeket a kormányzat is érdemesnek talált arra, hogy szemmel tartsa működésüket. A dokumentum a (paramilitáris elvek szerint szerveződő) felsőoktatási bajtársi szövetségekkel indít, melyek ernyőszervezete, az Ifjúsági Légión megállapítása szerint nem egészen nyilvánosan működik, illetve szoros az összefonódás és az ÉME-vel és a MOVE-val, melyek sportosztályai az egyetemi bajtársi szövetségek tagjait (katonai) jellegű kiképzésben is részesíti, illetve a tagok a

⁹⁹ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

¹⁰⁰ SHVOY, i. m. 110–111.

¹⁰¹ FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156, 148.

¹⁰² ZADRAVE CZ, i. m. 141.

titkos társaságokra jellemző fogadalmat is tesznek. Az irat az összesen 21 alábbi felsőoktatási diákszervezetet, vagy elsősorban felsőoktatásban tanuló tagokból álló organizációt egyértelműen a radikális jobboldali társaságokként kezeli: Medikusok Légiója (Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete), Csaba Bajtársi Egyesület Légiója, Centrum Bajtársi Szövetség, Gábor Áron Szövetség Légiója, Bethlen Gábor Köri Légió, Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Légiója, Turul Bajtársi Szövetség Légiói, Műegyetemi Légió, Szepesi Szövetség Légiója, Délvidéki Menekült Diákok Légiója, Állatorvosi Főiskola Légiója, Közgazdasági Hallgatók Légiója, Bencés Diákok Légiója, Ludovikások Légiója, Corporatio Flavia, Nagy-Magyarország, Szittyák Magyar Fascista Tábora, Botond Légió, Vasváry Pál Kör, az Eötvös Collegium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete, Cselekvő Magyarok Tábora.

Habár a korszak legnagyobb jobboldali, a radikalizmust sem nélkülöző diákszervezetéről, a Turul Szövetségről szóló monográfiájában Kerepeszki Róbert maga is idézi a szóban forgó dokumentumot, és felhívja rá a figyelmet, hogy a névtelen jelentéstevő (feltehetőleg a politikai rendőrség különböző titkos szervezetekbe beépült nyomozója) számos ponton a diákszervezetek ügyeiben és működésében való tájékozatlanságáról tesz tanúbizonyságot,¹⁰³ és a jelentés e pontatlanságok miatt alapos forráskritikával kezelendő, a politizáló és többnyire az erős antiszemitizmusig jobboldali diákmozgalmak és a radikális jobboldali egyesületek (ÉME, MOVE) és a velük átfedésben álló titkos társaságokkal való kapcsolatra maga is felhívja a figyelmet.¹⁰⁴

¹⁰³ KEREPESZKI, *A Turul Szövetség*, 107–108.

¹⁰⁴ KEREPESZKI, i. m. uo.

Kerepeszki kiemeli továbbá, hogy az említett egyetemi bajtársi szövetségeit érthető módon szoros kapcsolat fűzte a korszak nacionalista szakmai érdekvédelmi szervezeteihez is, a tagfelvételt pedig eleve szigorúan jobboldali (többnyire antiszemita) világnézethez kötötték.¹⁰⁵

Érdekes ugyanakkor, hogy a dokumentum kitér az elvileg feloszlott, de a valóságban megítélése szerint továbbra is fékezett habzással működő, mintegy 2000 tagot számláló, Héjjas Iván vezette Alföldi Brigádra, az Ébredő Magyarok Egyesülete – az erzsébetvárosi bombamerénylet után is valamilyen szinten még mindig működő – IX. kerületi nemzetvédelmi osztályára, valamint az ÉME és a MOVE kebelében működő számos kisebb titkos társaságra, körre, bennfenteskedő frakcióra.

Ilyenek például a teljesség igénye nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületén belül: az ÉME számára propaganda tevékenységet végző titkos Mázoló (plakátragasztó) Különítmény, a legitimista ÉME-tagokat tömörítő Prónay-törzs, az ÉME egyfajta sajátos, jobboldali munkásmozgalmi milíciájaként működő Józsefvárosi Munkásifjak, az intrazigens Nemzetvédők Szövetsége, vagy éppenséggel a súlyos bűncselekményekkel kapcsolatba hozható Cselekvő Magyarok Tábora.¹⁰⁶

A titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés a MOVE keretei között továbbá az alábbi titkos frakciókat sorolja fel: Nem-Nem-Soha Társaság, a MOVE kebelébe tartozó férficserkészek, Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete (ezen belül a különböző első világháborús honvéd csapattestek veteránegyesületei), illetve a

¹⁰⁵ KEREPESZKI, i. m. uo.

¹⁰⁶ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

Riadótábor nevű, elsősorban leszerelt és nyugalmazott katonatisztekkel álló, állítólag gumibotokkal és revolverekkel felszerelt paramilitáris csoport – leírása sokban emlékeztet a Kettőskereszt Vérszövetségre –, mely szoros kapcsolatban áll a Vasutasok Országos Gazdasági Egyesületével, és szükség esetén pillanatok alatt képes egy, a vasúti forgalmat megbénító sztrájk megszervezésére. Megemlíti továbbá a jelentés még a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületet is, mely az Etelközi Szövetség fedőszerve volt, tehát – valószínűleg a jelentéstevő tudtán kívül – lényegében a korszak legbefolyásosabb politizáló titkos társaságát is lajstromba veszi.

Gömbös Gyula neve – nem meglepő módon – számos szervezetnél megjelenik vezetőként, vezetőségi tagként, és a jelentés arra is kitér, hogy Gömbös állítólag még 1923-ban egy – nyilván a radikális jobboldali politikai erők nemzetközi együttműködése jegyében – olyan okiratot küldött Mussolini olasz diktátornak, amely szerint a magyar nacionalista titkos társaságok teljes létszáma ez időben meghaladhatta a 200.000 főt. Ezzel a számmal a jelentés is erősen vitatkozik, egyszerűen illuzórikusnak nevezve azt, hiszen megítélése szerint a különböző radikális jobboldali szervezetek tagságának személyi átfedései miatt extrém esetben olyan is előfordulhatott, hogy egyetlen ember tíz ilyen szervezetben is tag volt egyszerre, így tízszeresen jelent meg az összesített taglétszámban.¹⁰⁷ A szóban forgó bizalmas rendőri jelentés tartalmazhat tárgyi tévedéseket, ez pedig alapos forráskritikára adhat okot, illetve számos, a jelentéstevő által titkos szervezetnek minősített organizáció esetén csupán a vezetőket, a

¹⁰⁷ Uo.

székhelyet és a taglétszámot adja meg. Ezzel együtt talán mégis elmondható, hogy összességében igyekeznek az ilyen szervezeteket a helyükön kezelni, és mindenképpen kiolvasható belőle, hogy az irat keletkezésének idején, 1926-ban e társaságok már valóban nem rendelkeztek akkora tagsággal és befolyással, mint bethleni konszolidáció időszakának legelején, illetve a társadalomra és a fennálló politikai rendszerre való veszélyességük is minimális volt – Bethlen konszolidációs politikájának következtében sokkal inkább mérsékeltek a tevékenységüket, és egy időre beilleszkedtek, integrálódtak a fennálló politikai rendszer működésébe.¹⁰⁸

Ha – némi leegyszerűsítéssel, ám erre mégis megvan az alapunk – Gömbös Gyulát tekintjük a korai magyar radikális jobboldal (egyik) vezető politikusának, akkor elmondható, hogy a Bethlen-korszakban a miniszterelnöknek valóban sikerült a kormánypárttól jobbra álló politikai erőket a konszolidáció rendszerébe illeszteni. Gömbös Gyula egy ideig a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt vezetőjeként ellenzékben volt kénytelen politizálni, 1927-ben azonban Bethlennel kötött

¹⁰⁸ Itt kell megjegyeznünk, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai (HU-MNL-OL-K 149) 1920-as évekbeli anyagában meglehetősen kevés olyan titkosrendőri jelentés vagy egyéb irat maradt fenn, amely a korabeli szélső-jobboldali szervezetekkel foglalkozik és hatósági megfigyelésükről tanúskodik. Habár a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára vonatkozó irategyüttesei jelentős iratpusztulást szenvedtek el, a tendencia így is nyilvánvaló. A Horthy-korszak rendvédelmi szervei a Tanácsköztársaság rossz emlékezte okán elsősorban a szélsőbaloldalt tekintették a fennálló politikai rendszerre veszélyes politikai irányzatnak, és csak másodsorban a szélsőjobboldalt, melyet a Bethlen-kormány megkísérelt saját, egyfajta lojális ellenzékévé alakítani, jó ideig nem is sikertelenül. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–81.

kompromisszumai jegyében visszatért a kormánypártba, és 1928-ban honvédelmi államtitkár, majd 1929-ben honvédelmi miniszter lett.¹⁰⁹ Az ambiciózus politikus először a pártpolitikától viszonylag távol, szakpolitikusként elsősorban a hadsereg átszervezési és fejlesztési lehetőségeivel foglalkozott,¹¹⁰ majd jórészt a nagy gazdasági világválság, és Bethlen részben ebből következő 1931. augusztus 24-ei lemondása végül a kezébe adta a lehetőséget a kormányzati hatalom megszerzésére.¹¹¹ Kormányzása során Gömbös persze szükségszerűen kompromisszumokra kényszerült, és nem alakíthatta át valamely radikális jobboldal ideológia jegyében egyik napról a másikra Magyarország társadalmi, gazdasági és politikai rendszerét.¹¹² Az egykori paramilitáris titkos társaságok, vagy legalábbis vezetőik (politikai) utóéletét mindenesetre igen jól illusztrálja az a történettudományi szakmunkákban is gyakran fellelhető fotográfia,¹¹³ melyen együtt szerepelnek az 1929. június 16-án, frissen felavatott vitézekként Héjjas Iván, az egykori Duna–Tisza-közén elkövetett gyilkosságokért felelős különítményparancsnok, Endre László, a Sztójay-kormány egyik későbbi belügyi államtitkára, a magyarországi zsidóság deportálásának egyik majdani felelőse,¹¹⁴ Gömbös Gyula honvédelmi államtitkár, nem sokkal később már miniszterelnök – mindhárman feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségi tagjai, valamint velük együtt Borbély-

¹⁰⁹ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula*, 197–216.

¹¹⁰ GERGELY, i. m. 198–199.

¹¹¹ ROMSICS, i. m. 420–421.

¹¹² ROMSICS, i. m. uo.

¹¹³ Lásd többek között: GERGELY, i. m. 199.

¹¹⁴ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege*, 353–358.

Maczky Emil¹¹⁵ fajvédő politikus, Borsod vármegye későbbi radikális jobboldali kormánybiztos-főispánja. E politikusok együttes vitézzé avatása és annak külsőségei szimbolikusak, hiszen utána mindannyiuk politikai pályája meredeken felfelé ívelt. A nagy gazdasági világválság ráadásul érthető módon még tovább növelte a társadalom radikalizálódási hajlamát, és a kormánypárt jobbra tolódásával párhuzamosan ráadásul valóságos szélsőjobboldali pártalapítási hullámot idézett elő.¹¹⁶

Összességében elmondható, hogy a magyar kormánypolitika az 1930-as évekre fokozatosan egyre inkább az 1920-as évek első felének korai, radikális jobboldali, fegyveres titkos társaságai és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatok szellemisége jegyében, illetve reprezentánsaik által elképzelt irányba haladt. Persze, mint minden sommás megállapítás, ez is szükségszerű leegyszerűsítése a történeti tényeknek, ám a trianoni traumából táplálkozó revizionizmus és irredentizmus, a vele szorosan összekapcsolódó antiszemitizmus, valamint a megoldatlan, elavult gazdaság- és társadalomszerkezetből fakadó szociális konfliktusok valóban a magyar politika és társadalom gyorsuló jobb felé sodródásához, majd ezzel párhuzamosan az ország német és olasz agressziós politika melletti elköteleződéshez vezettek.¹¹⁷

¹¹⁵ Borbély-Maczky Emil katonai és politikai pályájáról lásd Fábián Máté hiánypótló doktori értekezését: FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczky Emil (1887–1945). Politikai életrajz*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019.

¹¹⁶ PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

¹¹⁷ Például: UNGVÁRY, i. m. 168–173.; ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, 349–364.; VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, 180–185.

FORRÁSOK

1.
**RASSAY KÁROLY FELSZÓLALÁSA A TITKOS
TÁRSASÁGOK ÁLTAL ELKÖVETETT
BŰNCSELEKMÉNYEK ÜGYÉBEN
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 149. ÜLÉSÉBŐL¹¹⁸
1923. július 4.**

Rassay Károly: ...és nekünk újra el kell mennünk Magyarország miniszterelnökéhez, akiről nekem, aki politikai ellenfele vagyok itt évek óta, ki kell állítanom azt a bizonyítványt, hogy becsületesen igyekezett ezzel szembenézni, hogy a rendőri nyomozás keretében látható visszás jelenségeket valamiképpen megjavítsuk és lehetővé tegyük, hogy a bűnösök eljussanak megérdemelt sorsukhoz. (*Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.*) Micsoda rendőri szellem van itt Magyarországon, micsoda szellem van a budapesti rendőrségnél és az egész országos rendőrségnél, hogy ilyesmiket politikusoknak kell, mint magánnyomozóknak és mint magánérdekelteknek elintéznüik?

Rupert Rezső: Nádosity a főprotektoruk!¹¹⁹

Rassay Károly: Ez a kérdés az, amelyet én az igen t. miniszterelnök úr figyelmébe ajánlok. Méltóztassék ezzel a kérdéssel bátran szembeszállni és ne méltóztassék magát félre téríttetni ezen az úton. A másik kérdés, amellyel ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag foglalkoznom kell, a titkos szervezetek kérdése. Tiszta politikum ez, már nemcsak a bűnügyre tartozik. A nyomozat során

¹¹⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII. kötet, 287–289.

¹¹⁹ Nádosity Imre országos rendőrfőkapitányról van szó.

kiderült az, hogy ez a »Nemzeti Múltunk Kultúregyesülete« – hogy mennyire kultúregyesület, azt ugyebár a tényekből méltóztatik megítélni – csak egy alosztálya, csak egy zászlóalja volt egy nagyobb titkos szervezetnek, a Kettős Kereszt Vérszövetségnek. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Kiderült a nyomozás során, hogy ez a Kettős Kereszt Vérszövetség az a titkos társulat, amely tulajdonképpen mozgatja ezt a kultúregyesületet és azokat az embereket, akik ott benne szerepelnek.

Pikler Emil: A magyar leventéket!

Rassay Károly: Lefoglalták a nyomozás során azokat a riadókat, amelyeket ezek az emberek kinyomatva tartottak kéznél, és amelyekkel mozgósították az embereiket. Százszámra foglaltak le ilyen riadókat. Kézbe jutott esküminta, amelyből kiderült, hogy minden parancsnál vagy eskünél erősebbnek ismerik el azt az esküt, amelyet e titkos társulat vezetőjének tesznek le közvetlenül vagy közvetve. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*) Kiderült, hogy ezek maguk között egy vészbírótságot vagy vérbírótságot létesítettek, amelynek alá kellett magát vetnie mindenkinek, aki ebbe a titkos társaságba belép. T. Nemzetgyűlés! Ha visszagon-dolok a három és fél év eseményeire és látom a ki nem nyomozott bűncselekményeket, ha látom, hogyan futnak homokba és zátonyra – amint azt Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta annak idején egy alkalommal – ezen politikai vonatkozású, lényegében egészen közönséges bűncselekmények, akkor fel kell vetnem a kérdést: bizonyos-e a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr abban, hogy a rendőrség nincs inficiálva¹²⁰ ilyen titkos szervezetekkel? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Bizonyos-e benne, hogy a rendőri

¹²⁰ inficiál = megfertőz.

tisztviselői eskü mellett nincsenek-e dilemmák egyes tisztviselőknél hasonló titkos társaságoknál letett esküvel? Bizonyos-e benne, hogy az államhatalmat a kezében tudja tartani ilyen körülmények között? Én, t. Nemzetgyűlés, nem vagyok bizonyos benne. Nekem az az érzésem, az az információm, hogy Magyarország minden közhivatala inficiálva van a Kettős Kereszt Vérszövetséggel és hasonló titkos társaságokkal. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. miniszterelnök úr! Súlyos okom van arra, hogy ezt itt elmondjam, nem azért, hogy önnek kellemetlenkedjem, de támaszt adok és azt kérem önöktől is, hogy adjanak támaszt, hogy a miniszterelnök úr végre leszámoljon ezekkel a catilináris, anarchisztikus jelenségekkel. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen lehetetlen, hogy mi ebben a bizonytalanságban vigyük az állami élet hajóját, amikor a legkisebb megrázkódtatás kiszámíthatatlan következményekkel járhat a mi külföldi és belföldi relációinkban egyaránt. Én meg vagyok győződve arról, hogy ha a miniszterelnök úrban van energia és bátorság és emancipálni tudja magát bizonyos befolyásoktól, akkor le tud számolni ezekkel a társaságokkal. De bizonyos vagyok abban is, hogy ha nem lép rá erre az útra, el fog bukni a miniszterelnök úr, csak hogy az ő bukása és a mi bukásunk közt az a különbség lesz: mi elbukunk, mint az állam érdekében folytatott harcok mártírjai. Ő pedig el fog bukni gyengeségből és gyávaságból, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. Nemzetgyűlés! Ne méltóztassék azt hinni, hogy amikor én ezeket elmondom, akkor át nem érzem szavaim súlyát. Átérzem egyénileg is, mert tudom, hogy az a csatornagyűlölet, amely három és fél év óta ellenem ömlik, fokozottabb mértékben fog ömleni.

Nagy Ernő: Nem baj!

Rassay Károly: De átérzem politikailag is. Amikor azonban a kezemben vannak tanúbizonyosságok arra nézve is, hogy nemcsak egy titkos társaság van, hanem a titkos társaságoknak egész szövetvényével van áthálózva ez az ország, akkor mellőznöm kell az én egyéni érdekeimet, akkor ezt el kell mondanom, ha méltó akarok lenni ahhoz a férfias álláshoz, amelyet három és fél év óta elfoglalom. T. Nemzetgyűlés! Amint van Kettős Kereszt Vérszövetség, úgy van Szent György Rend¹²¹ is. Itt vannak az alapszabályok, át fogom adni az igen t. miniszterelnök úrnak. Itt van egy levél, amelyben egy bizonyos Szörtsey nevű úr, bizonyára hazafias célból – nem is gyanúsítom meg, de nem tudja ő maga sem, milyen eszköze esetleg idegen céloknak, idegen érdekeknek – levelet intéz valakihez, amelyben felhívja őt, hogy lépjen be a Szent György Rend tagjai közé. Felhozván, hogy milyen okok teszik szükségessé a Szent György Rend megalakítását, azt mondja:

Strausz István:¹²² Legitimista!

Rassay Károly (olvassa): »Ez a körülmény indította a politikai, társadalmi és gazdasági élet vezérférfiait, hogy nem nyilvánosan működő titkos egyesületekbe tömörítsék a magyar társadalom színe-javát. Felsőbb helyről megbízást kaptam, hogy az ilyen alapon megszervezett Szent György Rend tagjává téged is megnyerjek és e célból csatoltan küldöm a rendbe való belépésre tájékoztatásul szolgáló füzetet.« Ez rendelkezésére áll a miniszterelnök úrnak.

¹²¹ Szent György Rend: egy a Horthy-korszak nacionalista titkos társaságai közül, mely jogfolytonosnak tartotta magát az 1326-os alapítású magyar Szent György Lovagrenddel. Megalakulásáról és tagságáról igen kevés tudható.

¹²² Strauss István (1865–?) jogász, pártunkívüli nemzetgyűlési képviselő.

Mit mond ez a füzet, t. miniszterelnök úr? Sok zavaros dolog van ebben, nagyon szép eszmék és gondolatok, de van egy pont, amely azt mondja, hogy: »a jog és igazság fegyverére kivan támaszkodni, végső esetben az erőszak fegyverétől sem fog visszariadni«. Nem lehet olyan cél, amely az állami élet alapját meg ne ingassa, ha lehetséges, hogy egy egyesület ilyen alapon toborozzon magának tagokat. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Horváth Zoltán: Talán jóvá is van hagyva az alapszabály!

Pikler Emil: Felsőbb helyről támogatva! Ki az a felsőbb hely? (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Itt van a belépési nyilatkozat, amelyből kiderül az, hogy nemcsak egy, nemcsak két, hanem megszámlálhatatlan számú ilyen titkos szervezet van, mert önmaguk kényszerítik tagjaikat, hogy nyilatkozzanak, vajon vannak-e más titkos társaságok sorában és e nyilatkozatban kötelezettséget kell vállalniuk az iránt, hogy: »A rend rendelkezéseit parancsnak tekintem, azokat feltétlenül teljesítem és alávetem magamat a rend fegyelmi szabályzatának és a rend bírósági ítéletének.« Hát, t. Nemzetgyűlés, állam-e az, amelyben lehetséges, hogy ilyen titkos szervezetek gombamódjára szaporodjanak el és inficiálják egész közéletünket, hivatalainkat, legfontosabb szervezeteinket: a hadsereget és a rendőrséget.

Huszár Dezső:¹²³ Szabadkőművesek lehetnek?¹²⁴ (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

¹²³ Huszár Dezső (1864–?) földbirtokos, kisgazda nemzetgyűlési képviselő.

¹²⁴ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén, a parlamenti felszólalás idején a szervezet már csak informálisan,

Esztergályos János: Az nem gyilkos társaság volt!

Peyer Károly: Jóváhagyott alapszabályuk volt!

Farkas István: Egy bombát sem dobtak, az bizonyos!

Propper Sándor: Hány volt szabadkőműves van odaát? Majd megnézzük!

Pikler Emil: A belügyminiszter úr édesapja is az volt!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Ezek szomorú dolgok!

Rassay Károly: T. Nemzetgyűlés! Én soha nem voltam szabadkőműves, én nyugodtan elfoglalhatom az álláspontomat azzal szemben is. Ha voltak szervezetek, amelyek arra irányultak, hogy az országnak ártsanak, vagy arra irányultak, hogy meglazítsák az állami élet struktúráját, épen olyan kíméletlenül kellett volna velük elbánni, mint ahogyan követelem, hogy ezekkel bánjanak el. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Az egyik mulasztásból nem lehet jogcímet kapni a további és még súlyosabb mulasztásra. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Én szükségesnek tartottam ezeket a dolgokat végre ide a nemzetgyűlés elé hozni, hogy lássa meg a miniszterelnök úr, hogy ebben a kérdésben nincsenek pártszempontok közöttünk, lássa meg, hogy ezt mi az állami élet alapkövetelményének tekintjük és mi ebben a tekintetben minden erkölcsi és anyagi erőnket rendelkezésére bocsátjuk a mindenkori kormánynak, hogy itt végre konszolidált, rendes állapotokat teremtsen. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ettől függetlenül bátor vagyok ezzel kapcsolatosan benyújtani egy határozati javaslatot. (*Halljunk! a szélsőbaloldalon.*) Határozati javaslatom azt célozza, hogy végre a kormány energikus intézke-

illegalitásban, lakáson összegyűlő értelmiségiek baráti találkozási formájában működött, a magyar államra pedig soha semmilyen veszélyt nem jelentett.

déssel tegye lehetetlenné, hogy tisztviselők, tehát olyan emberek, akiknek vállán nyugszik az állami rend fenntartása, bármiféle ilyen titkos társaság tagjai lehessenek. A következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé (*obvassa*): »Utassítsa a nemzetgyűlés a kormányt, terjesszen elő haladéktalanul törvényjavaslatot, amely a köztisztviselők ideértve a bírák fegyelmi jogviszonyait is szabályozza, és amely állásvesztés terhével bünteti azt a tisztviselőt, bírót, aki olyan társaság tagja lesz, vagy olyannak tagja marad, amely tagjaitól becsületszót, fogadalmat, esküt vagy bármilyen ünnepélyes nyilatkozatot kíván.« (*Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

2.

**A BUDAPESTI KIRÁLYI ÜGYÉSZSÉG
NYOMOZÁST MEGSZÜNTETŐ HATÁROZATA
AZ ERŐSZAKOS HATALOMÁTVÉTELT
TERVEZŐ APOR VIKTOR TARTALÉKOS
FŐHADNAGY ÉS TÁRSAI BŰNÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1924. OKTÓBER 2.**

BIZALMAS

A Budapesti Kir. Ügyészségtől

11.488. szám/1923. k. ü.

HATÁROZAT!

Apor Viktor, Ökrös Dezső, Bartha István, Tóth György, Hauser Antal, Benkő Barna, Kabos Ödön, Zsíros János, Detrich Ferenc, Pánczél István, Raád Árpád, Molnár Ferenc, Gáspár Géza, Nagy Albert, Arató József, Sipos György, Gergely Ignác, Kozma György, Környei Attila, Lipthay László, Marcsi Béla, Pesze Gábor, Nagy Bencze, Máté János, Hollósi Rezső, Bankó István, Fazekas Károly, Ybl Miklós, Tögl Sándor, Béres István, Ivatson Ferenc, Kiss István, Lőrincz Antal. Bocskai Imre, Detrich Viktor, Raád Barnabás, Borvák József, Simó Pál, Dósa Mihály, Kaszanitzky Ödön, Sággy János, Blázaik Gyula, Lehrer Alfréd, Kiss Gábor Jenő és dr. Kiss Vilmos ellen a Btk. 161. §-ába ütköző lázadás büntette címén teljesített nyomozást a Bp. 101. §-ának 1. és 3. pontjai alapján megszüntetem.

Kapus György és Csorba József gyanúsítottakkal szemben a határozathozatalt mellőzöm.

Jelen határozatomat az összes iratok és a még ki nem adott bűnjelekkel együtt, a Pánczél Istvántól, az Ébredő Magyarok Egyesületétől, a Raád Árpádtól, az Apor Viktortól és a Kapus Lászlótól lefoglalt lőfegyverek, lőszeres és mérgező gázok előállítására alkalmas folyadékokat tartalmazó palackok tárgyában, illetve a fegyvertartás kérdésében, esetleg az 1922. XI. tc. 10. §-ába ütköző kihágás tárgyában való további intézkedés végett visszavárólag átteszem a Budapest M. Kir. Államrendőrség főkapitányságához, melyet megkeresek aziránt, hogy az egyes gyanúsítottaktól lefoglalt irományokat azoknak adja vissza.

Indokok:

Az Apor Viktor és Társai ellen Budapesten, a Dósa Mihály és társai ellen Szentesen és Csongrádon, a dr. Kiss Vilmos ellen Endrődön lefolytatott, s ehelyütt egyesített nyomozások adataiból, nevezetesen a kihallgatott gyanúsítottak egybevetett vallomásaiból megállapítható, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületében alakult egy nemzetvédelmi osztály, amelynek célja az volt, hogy a belépett tagokat készen és együtt tartsa arra a lehetőségre, ha az országban a kommunizmus visszaállítását célzó mozgalom törne ki, ha az országot külső ellenség támadná meg. Ezekben az esetekben az egyesület nemzetvédelmi osztályaiba szervezett tagok a Nemzeti Hadseregnek a trianoni békeszerződés folytán korlátozott létszámának kiegészítésére szolgálnának, és a Nemzeti Hadsereg parancsnokságának az utasításai szerint járnának el. Politikai kérdések és a királykérdés megvitatásától a tagoknak tartózkodni kellett.

A nemzetvédelmi osztályoknak a fenti célok érdekében való országos megszervezése végett az egyesület élénk tevékenységet fejtett ki.

Az 1923. év nyarán Apor Viktor ajánlkozott Bachó Istvánnál, a nemzetvédelmi osztály szervezési főosztályának vezetőjénél, hogy a Gábor Áron Szövetség feloszlata folytán szétszéledt erdélyi menekülteket egybegyűjti és beszervezi az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályába.

Bachó István ezt az ajánlatot elfogadta, és Apor Vikornak egy megbízólevelet adott, amely az ő, továbbá Héjjas Iván Prónay Pál aláírásával volt ellátva, és amilyent hasonló célokra másoknak is kiadtak.

Apor Viktor ezek alapján megkezdte a taggyűjtést, és mintegy negyvenegy tagot – a rendelkező részben megnevezettek egy részét – gyűjtött, akik előtt azt hangoztatta, hogy az alakulat célja Erdély felszabadítása. Alakulatukat hol a nemzetvédelmi osztály székely csoportjának, hol székely szövetségnek, hol székely századnak nevezték, végeredményben azonban az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztálya által kiállított tagsági igazolványt kapták. Apor Vikornak a célja az volt, hogy körülbelül 150-160 embert gyűjt össze, akiket a fegyelem fenntarthatása végett tízes csoportokba oszt, és az egyes csoportok élére csoportvezetőket állít. Az Apor Viktor által szervezett tagok időnként a Topcsik Mujaga /: Csocsó Bácsi/-féle vendéglőben jöttek össze, ahol borozgatás közben elbeszélgettek arról, hogy mi módon lehetne Erdélyt felszabadítani. Egyéb működést az alakulat ki nem fejtett, gyakorlatokat nem folytatott, fegyverekkel nem rendelkezett.

Az 1923. év augusztus hó 30-án a budapesti államrendőrség rajtaütött a kérdéses vendéglőn, és az egybegyűlteket a Btk. 161. §-ába ütköző büntett címén letartóztatta, azonban a kir. törvényszék vizsgálóbírája a letartóztatott gyanúsítottakat – bűncselekményt fennforogni nem látván – szabadlábra helyezni rendelte, és a kir. törvényszék vádtanácsa ezt a végzést, elutasítván a kir. ügyészség felfolyamodványát, helybenhagyta.

A csongrádi bombamerénylet elkövetése után, az annak tárgyában való nyomozás kapcsán indult meg az Alföldön történt, állítólagos engedély nélküli csapatgyűjtések miatt.

Ennek a nyomozásnak a során megállapítást nyert, hogy a központ megbízása alapján Lehrer Alfréd Csongrádon, Kiss Gábor Jenő Szentesen, dr. Kiss Vilmos pedig Endrődön megszervezték a nemzetvédelmi osztály helyi alakulatait. Ezek az osztályok a sejtrendszer szerint voltak szervezve, az egyes sejtek szakaszparancsnokságok alá voltak rendelve, amelyek mellett fegyelmi bizottságok működtek, és amelyek vasárnaponként kiadták a központból kapott utasításokat. Lényegesebb működést ezek az osztályok nem fejtettek ki, mindössze a szentesi osztály tartott egy ízben gyakorlatot fegyverrel, amikor is a csendőrség útján kapták meg az ottani munkavédelmi szervezet fegyvereit gyakorlat céljára, és azokat egy napos használat után visszaadták.

Az 1923. év őszén a magyar kir. belügyminiszter az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályát feloszlatta. Ekkor a csongrádi és szentesi osztályok – engedelmeskedve a rendeletnek – feloszlattak.

Az endrődi osztály, a nyomozás adataiból kivehetőleg, meg sem alakult, és annak vezetője, dr. Kiss Vilmos ellen csak azért indult meg a nyomozás, mert nevezett az 1923. év őszén Budapesten lakó testvérétől, dr. Kiss Edétől fegyveralkatrészeket vett át elrejtés végett, azonban ezeket, mikor megtudta, hogy az elrejtett fegyverek tárgyában nyomozás indult meg, az endrődi csendőrségnek önként beszolgáltatva.

A most ismertetett különböző hatóságok által lefolytatott nyomozásokat a tárgyi és személyi összefüggés folytán egyesíteni kellett.

Az érdemet illetően kiemelendő, hogy gyanúsítottak valamennyien tagadták azt, hogy szervezkedésük célja törvényben tiltott mozgalom lett volna, vagy hogy a kormány erőszakos letételére, és az államhatalomnak ily módon történő megszerzésére irányult volna.

Tagadásukkal szemben erre sikeres vádemelés alapjául elfogadható bizonyítékok nem is voltak beszerezhetők.

Ez képezi a nyomozás megszüntetésének egyik okát.

A másik ok pedig az, hogy ezek az alakulatok, figyelemmel arra, hogy szorosabb értelemben vett katonai szerepük nem volt, hogy felfegyverezve, hadiszerekkel ellátva nem voltak, hadi gyakorlatokban rendszeres oktatást nem nyertek, nem minősíthetők a hivatkozott törvény tiltó rendelkezése alá eső csapatgyűjtésnek. Gyanúsítottak működése a Btk. 161. §-ába ütköző vétség tényálladékanak megállapítására nem alkalmas.

Csorba Józseffel és Kapus Györggyel szemben azért mellőztem a határozathozatalt, mert az előbbi folyamór, az utóbbi pedig vámór, és így nem tartoznak a polgári büntetőbíróságok alá,

az illetékes katonai hatóságok pedig cselekményükről értesítést kaptak, sőt, Kapus Györggyel szemben az illetékes katonai hatóság már megszüntető határozatot is hozott.

A bűnjelekre vonatkozó intézkedés indoka az, hogy a fegyvertartási és fegyverviselési kérdéseknek, valamint az ezzel kapcsolatos kihágásoknak az elbírálására, és ebből kifolyólag annak a kérdések az elbírálásra is, hogy az egyes lefoglalt lőfegyverek visszaadhatók-e vagy sem, a közigazgatási hatóság bír hatáskörrel.

Budapest, 1924. október hó 2.

Dr. Strache Gusztáv kir. főügyész
a Budapesti Kir. Ügyészség elnöke

A kiadmány hitelül:
[olvashatatlan aláírás]
igazgató

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Eredeti, gépelt, aláírt tiszttáza.

3.

AZ ETELKÖZI SZÖVETSÉG, A HORTHY- KORSZAK BEFOLYÁSOS POLITIKAI TITKOS TÁRSASÁGÁNAK ALKOTMÁNYA / ALAPSZABÁLYA BUDAPEST, 1925. FEBRUÁR 25.

ALKOTMÁNY

Szövetség célja:

1. Magyarország területi épségének védelme, biztosítása, helyreállítása, megóvása.
2. A magyarság faji, nemzeti, gazdasági és műveltségbeli fejlesztése és megerősítése.
3. A Magyar Állam világpolitikai helyzetének megszilárdítása és a magyar faj becsületének kivívása és megóvása.
4. A zsidóságnak, mint a magyar nép legveszedelmesebb ellenségének a Magyar Állam gazdasági, politikai és szellemi életének minden teréről való leszorítása.
5. A szövetség zsidó-szabaddkőműves- és kommunistaellenes céljait a világ összes keresztény nemzetei között terjeszteni.
6. A célnak megfelelően a szükséges fegyelemtartás elvének érvényre juttatása egész közéletünkben.

Szervezete:

Fővezér, 7 vezér, főpecsétőr, főtárnokmester, főítélőmester, vezérintéző, nemzetségfők, családfők, apák és testvérek.

A fővezért a vezérek választják. A fővezér és a 7 vezér képezi a Vezérek Tanácsát. Budapest központtal, amely tanács kiegészítve a csak tanácskozási joggal bíró főpecsétőrrel, főtárnokmesterrel, a főítélőmesterrel és a vezérintézővel vezeti, irányítja és ellenőrzi a Szövetség minden irányú működését és közigazgatását, valamint gyakorolja a legfőbb fegyelmi bíraskodást a Szövetség tagjai felett.

Egy vezetési állás megüresedése esetén a Vezérek Tanácsa önmagát egészíti ki a szövetség tagjai közül.

A főpecsétőr: őrzi a szövetség pecsétjét, ellenőrzi az általános ügyvitelt, ő gondoskodik a VT összehívásáról.

A vezérintéző a VT látható végrehajtó közege. Vezeti az általános ügyvitelt, kiadja a vezérek parancsait, és gondoskodik azok végrehajtásáról, elnököl a nemzetségek közös táborában, elnöke a szaktanácsok együttes ülésének, vezeti a szövetség nyilvántartását, újabb nemzetségek alapítására ő tesz javaslatot a VT-nek.

Nemzetségfők: az egyes törvényhatóságok területén, valamint a külföldön egyes helyeken létesített szervezetek nemzetsége vezetői, kiket tisztségükre a VT nevez ki. Ha a kinevezett NF képességei akár rosszak, akár fizikai képtelensége folytán a kívánt mértéket meg nem üti, az NT többsége indítványt tesz az illető felváltására. A VT szigorú vizsgálat után dönt.

Az alszervezetek hasonló esetben a nemzetségtanácshoz fordulnak.

Külön katonai nemzetséget képeznek a Bpsten állandó beosztásban alkalmazott tiszttek. A katonai nemzetség működése kiterjed a Nemzeti Hadsereget érdeklő ügyekre. Éppen azért katonai vonatkozású javaslatai, tervezetei, utasításai, amennyiben a

VT hozzájárul, minden katona tagra nézve érvényesek. Ezen katonai értesítéseket és intézkedéseket tehát a katonai NF csak a vezérintéző útján juttathatja el a vidéki nemzetségekhez, illetőleg azok katonacsaládjaihoz. A VT felhatalmazást adhat nem katonai személyeknek a katonanemzetségbe való beosztására.

A nemzetségek a VT parancsai és utasításai szerint járnak el. Vezetőjük az NF, aki a nemzetség ügyeit 7 tagú nemzetségtanács által támogatva vezeti. A nemzetség végrehajtó közegéi a pécsetőr és a tárnokmester: ezek és a családfők a nemzetségtanácsban helyet foglalnak. Családfők az egyes nemzetségen belül, lehetőleg járasonként létesített alszervezetek vezetői, kiket a felettes NF javaslatára a VT nevez ki. A katonanemzetség a megfelelő magasabb kötelékek szerint oszlik családokra.

Apák az egyes családfők alá tartozó községekben létesített csoportok vezetői, akiket a felettes családfő ajánlatára a nemzetségfő nevez ki. A katonanemzetségnél az apaságok az alárendeltségi viszony lehető betartásával létesítendőek.

Testvérek: a szövetségbe felvett és fogadalmat tett tagok.

Eszközök:

1. A ker. sajtó erősítése, propagálása és a tagok közötti kötelező előfizetése.
2. Az irodalom és a művészet fejlesztése nemzeti irányban. Irodalmi társulatok létesítése. A nemzeti nevelés minden ágában a szövetség elveinek érvényre juttatása, különös tekintettel a fajmagyarság testi nevelésére.
3. Keresztény pénzüzetek, termelő- és fogyasztási szövetkezetek, iparvállalatok alapítása és fejlesztése.

4. Olvasó-, iparos- és gazdakörök és egyéb, a nép oktatására és vezetésére hivatott egyesüléseknek céljaink szerinti vezetése.
5. Keresztény hit- és erkölcsstanok bevitele a tudomány, irodalom és művészet minden ágába.
6. Külföldön élő magyarokkal állandó érintkezés fenntartása magyar fajiságunk állandó ébrentartására.
7. Fajrokon turáni népekkel való szellemi, politikai és gazdasági kapcsolat létesítése és ápolása.
8. Ingatlanok zsidó kézre jutásának meggátlása, zsidó kézen lévő ingatlanok visszaszerzése, és arra érdemesek birtokba juttatása.
9. A magyar nyelv tisztaságának megóvása az elzsidósodástól.
10. Zsidóellenes hangulat szítása az egész világon.
11. A szövetség tagjainak a közélet és a közgazdaság minden terén való érvényre juttatása.
12. Az önzetlenségnek és a kötelességtudásnak, mint legfőbb nemzeti ideálnak újból a magyarság lelkébe való beidegzése.
13. A kül- és belföld szellemi és társadalmi életének éber figyelése, és céljaink érdekében való befolyásolása.
14. Abszolút fegyelem, és szükség esetén bármily fegyver.

Felvétel:

A Szövetségbe való felvétel ajánlás útján történik. Minden testvérnek jogában és kötelességében áll az arra képességgel bíró és általa feltétlenül megbízhatónak ismert egyént felvételre ajánlani. Ajánlatában köteles az ajánlott egyénre vonatkozó, és az ajánló által saját, egyéni felelőssége mellett kipuhatolt adatokat közölni azon apával, akinek hatósága alá tartozik, aki azokat felettes családfőjéhez, ez pedig felettes nemzetségfőjéhez terjeszti elő,

mindenikük lelkiismeretes tudakozódásával nyert véleménnyel együtt.

Az ajánló az ajánlottért egész életén át felelős. Ajánlani csak azt lehet, aki észjárása, jelleme és érzésvilága alapján a magyar faj érdekeinek szolgálatára rátermett. Nem ajánlható az, akinek ereiben bármily kis mennyiségű zsidó vér van, vagy akinek a felesége nem született keresztény szülők gyermeke; nem ajánlható az sem, aki bármely szabadkőműves páholynak, vagy olyan egyesületnek, vagy pártnak volt a tagja, amelynek céljai a kereszténységgel és a magyarság céljaival ellentétben állottak, vagy állanak. A felvétel felett a nemzetségtanács dönt. Felvételhez egy, de inkább két testvér ajánlása szükséges, ettől a nemzetségtanács csak különös körülmények között térhet el, pl. megszállott területeken lakóknál, stb. Ha egy tanácsstag nemmel szavaz, az ajánlott elfelejtettnek tekintendő, és az eredmény az ajánlóval szolgálati úton közzéadandó. A nemzetségtanács kedvező döntése esetén az ajánló felhatalmazást nyer az ajánlott óvatos megnyerésére, de becsületszavának előzetes kikérése mellett. A szövetségről csak annyi közzéadandó, hogy van és erős, mik a céljai, és hogy feltétlen engedelmességet és titoktartást követel tagjaitól. Ha az ajánlott a titkos egyesületbe lépni nem hajlandó, úgy következmények terhe alatt az adott becsületszóra hivatkozással titoktartásra intendő. Ezen nevei külön feljegyzésben gyűjtendőek.

Ha azonban hajlandó a szövetség esküjét letenni, úgy vele személyi lap töltendő ki, amely szolgálati úton a nemzetségfőhöz juttatandó, ki megjelöli a napot az ajánlott felavatására.

Nők a szövetség tagjai nem lehetnek.

Az apák és családfők ajánlataikat közvetlen felettes hatóságaikhoz, a nemzetségfőkhöz terjesztik elő. Az illetékes NF a

hozzá beérkezett ajánlatot saját véleményével együtt előterjeszti a saját nemzetségtanácsában, s ez a felvétel tárgyában szükséges további nyomozás után végérvényesen dönt, és határozatait ugyanazon úton közli az ajánlat felterjesztőjével, egyben azokat utasítja, hogy az ajánlottakat legközelebbi avatásra vezessék elő.

Titoktartás:

A Szövetség céljainak minél sikeresebb és gyorsabb elérhetése érdekében a testvéri rend létezése, szervezete, működése és tagjainak kiléte a legszigorúbban titokban tartandó mindaddig, míg feltűnés nélkül, a nyilvánosság teljes kizárásával végzett következetes munka oly erővé és tényezővé nem izmosítja a Szövetséget, hogy a nyilvánosság elé lépés már nemhogy gyöngíteni, hanem inkább fokozhatja befolyását a nemzeti életünkre. A titoktartás megszüntetésének mérvét és időpontját, úgyszintén a Szövetség megszüntének idejét a Vezérek Tanácsának parancsára a vezérek és a nemzetségfők együttes tanácsa határozza meg annak idején.

Tagok jogai és kötelességei:

A Szövetség tagjait a Szövetség céljainak elérése érdekében a legmesszebb menő oltalomban és támogatásban részesíti, de egyszersmind élénk figyelemmel kíséri tagjainak működését. Közérdekből, valamint szerzett észleletei alapján a tagokat inti, figyelmezteti, s vétségük esetén őket, ha kell, fegyelmi úton bünteti. A tagok kötelesek az intéseket és figyelmeztetéseket mindenkor megszívlelni, s a büntetést, melyre vétkességükkel rászolgáltak, megbánó töredelmességgel elviselni.

A büntetőeljárásokról külön fegyelmi szabályzat intézkedik.

A tagok kötelesek szövetségbeli elöljáróiktól szolgálati úton nyert rendelkezéseket, parancsokat legjobb tudásuk és képességük szerint, lelkiismeretesen teljesíteni.

Ha valamely tag ily intézkedések teljesítését a személyében vagy körülményekben, vagy lényegében rejlő okoknál fogva magát aggályosnak, vagy alkalmatlannak tartja, köteles erről haladéktalanul, indokainak tüzetes felsorolása mellett, szolgálati úton jelentést tenni, és teljes vagy bizonyos meghatározott részben való felmentést kérni. Ha egy tag az idők múltán beállott szellemi vagy testi törődöttsége, stb. folytán az esküben vállalt kötelezettségek teljesítésére magát alkalmatlannak érzi, úgy az indító okok bizonyítása mellett időleges vagy végleges passzivitásba helyezését kérheti. Ezen előterjesztett kérelem felett a Vezérek Tanácsa dönt. A tagság a sírig tart, kilépés abból nincs. A passzivitásba helyezett tagok a szövetségbeli jogaikat nem gyakorolhatják, ellenben a Szövetség iránti jóindulatukat és titkaikat megőrizni egész életükön át kötelesek. A tagok kötelesek az évi 120 – egyszázhusz korona tagsági díjat, valamint belépésük alkalmával az általuk önként felajánlott, vagyoni erejükhöz mért belépési díjat felhívásra megfizetni.

Indokolt esetben a nemzetségfő a tagsági díjat egészben vagy részben elengedheti, vagy annak megfizetésére halasztás engedélyezhet, de csak a tag ez irányú, indokolt kérelmére. Az egye nemzetségek kötelesek a belépési és tagsági díjak felét a főtárnokmester kezeihez befizetni.

Minden tagnak jogában áll a Szövetség céljainak minél sikeresebb megvalósítása érdekében, szolgálati úton indítványokat előterjeszteni, mely indítványok felett az illetékes elöljáró szerv dönt, és határozatáról az indítványtevő tagot értesíti.

Szolgálati út:

A Szövetség tagjai a Szövetséget érdeklő minden ügyben kötelesek a szolgálati utat betartani. Elérni ettől csak igen fontos és sürgős, közérdekű ügyben lehet. Minden tag közvetlenül előjárójával lép érintkezésbe. Tehát testvér azon alszervezet apjával, amely alszervezetbe beosztott. Az apa azon családfővel, amely családfőhöz tartozik, a családfő azon nemzetséggel, aki alá tartozik. A nemzetséggel a vezérintéző útján a Vezérek Tanácsával lép közvetlen érintkezésbe. A Vezérek Tanácsa határozatait ugyanezen az úton közli az érdekelt szervezetek vezetőivel, illetve a testvérekkel. Ugyanazon nemzetségbe tartozó testvérek, apák és családfők egymást ismerhetik, és a közvetlenül őket érdeklő ügyben egymással szemben minden titkolózás nélkül tanácskozhatnak, kifelé azonban a legszigorúbb titoktartás feltétlenül kötelező.

Egyes tagoknak a Vezérek Tanácsa feljogosítást adhat, hogy kilétüket még szövetségszabályi családtagjaik előtt is titokban tarthassák. Ily tag, megbízott, továbbá a család- és nemzetségtanácsba által kiküldendő megbízott a Vezérek Tanácsa által igazolvánnyal látható el.

Fogadalom:

Mindenki, akit a nemzetségtanácsa felvételre elfogadott, köteles a Szertartások Könyvében előírt hitvallást és fogadalmat magáévá tenni, és az esküt az előírt módon és az arra meghatározott időben letenni. A fogadalmat legalább öt testvér együttes jelenlétében tartozik az erre megidézett letenni. A fogadalmat kivevő bizottságot a Vezérek Tanácsa rendelete szerint, vagy az maga, vagy a felveendő lakhelye szerint illetékes nemzetséggel állítja

esetről esetre össze. Az eskütétel és a táborozás szertartásáról a Szertartások Könyve intézkedik.

Területi beosztás:

A nemzetségek Csonka-Magyarország megyei és városi törvényhatóságainak területi beosztása szerint, a Vezérek Tanácsa által alakítandók. A Vezérek Tanácsa a helyi viszonyoknak megfelelően a magyar és városi törvényhatóságok területeit a nemzetség beosztásánál egyesítheti. A magyar megszállott területeken és a külföldön alakítandó nemzetségek tekintetében a Vezérek Tanácsa esetről esetre a Szövetségnek és a célnak megfelelően határoz.

A nemzetségek közigazgatási járások és kerületek szerint családokra, és községenként / városokban a célszerűség szerint apaságokra osztandók. Ezt a beosztás a nemzetségek tanácsának támogatásával a nemzetség feje eszközli.

Tanácskozás:

A szervezet céljainak megvalósítása érdekében az állandóan működő Vezérek Tanácsán kívül tanácskozásra egybehívhatók:

1. A nemzetségek egymással leendő tanácskozásra a Vezérintéző elnöklete alatt.
2. A családfők egymás közti tanácskozásra, melyen ugyanazon nemzetségfő alá tartozó családfők vesznek részt a nemzetségfő elnöklete alatt.
3. Az apák egymás közti tanácskozásra, melyen az ugyanazon családfő alá tartozó családfő alá tartozó apák vesznek részt a családfő elnöklete alatt.

4. A testvérek egymás közti tanácskozásra, melyen az ugyanazon apa alá tartozó testvérek vesznek részt az apa elnöklete alatt.

Tanácskozásra egybehívandó a szervezet: a Fővezér vagy négy vezér kívánságára a Vezérek Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, vagy a nemzetségek összlétszámának egyharada kívánságára a Nemzetségfők Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, az egyes nemzetségfők rendeletére, vagy az ugyanazon nemzetségfő alá tartozó családfők összlétszámának egyharmadának kívánalmára a Családfők Tanácsa. A Vezérek Tanácsának parancsára, az illetékes nemzetségfő, vagy családfő parancsára, vagy az egyazon családfő alá tartozó apák összlétszámának egyharmadának kívánságára az Apák Tanácsa. Végül az illetékes apa parancsára, vagy az ugyanazon apa alá tartozó testvérek összlétszámának egyharmad részének kívánságára a Testvérek Tanácsa.

Amennyiben a tervbe vet tanácskozás tárgya valamely testvér, apa, családfő, nemzetségfő ellen irányul, az ekként érdekelt a tanácskozásban részt nem vehet, és ott csak a tanács külön idézése alapján jelenhetik meg.

Az apa, a családfő vagy nemzetségfő ily érdekeltsége esetén az illető tanácsot a közvetlen felettes szervezet vezetője hívja össze és elnököl. Az alantas szervezetek tanácsainak határozatai mindenkor csak javaslatnak tekintendők, s érvénye határozatokká csak a Vezérek Tanácsának hozzájárulása és esetleges módosítása útján válni. Az alól kivételt csak az egyes nemzetségek belső közigazgatási és elvi jelentőségű ügyei képeznek, melyekben az illető nemzetség tanácsa /feje/ dönt.

Kelt Budapest, 1925. február hó 23-án.

Vezérintéző.

Az irat jelzete: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Eredeti, gépelt.

4.

**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
BIZALMAS RENDŐRI JELENTÉSE A
JOBBDALI TITKOS TÁRSASÁGOK
FELFEDÉSÉNEK TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1926**

Titkos társaságok felfedése
Szigorúan bizalmas

A titkos társaságok felfedése dolgában megindított bizalmas puhatolás során a következőkről teszünk még tisztelettel jelentést:

Szorosan véve nem titkos egyesület vagy szervezet, ám mégsem egészen nyilvánosan működő az Ifjúsági Légió, amely a MEFHOSZ¹²⁵ kebelében alakult, mégpedig az ún. Kecskeméti Kiáltvány¹²⁶ alapján, amely a bolsevizmus letörése utáni első napokban született meg, és megteremtői a következők: Héjjas

¹²⁵ MEFHOSZ = Magyar Főiskolai és Egyetemi Hallgatók Országos Szövetsége, 1920 és 1945 között a magyarországi felsőoktatási diákszervezetek jobboldali tömörülése.

¹²⁶ Az úgynevezett Kecskeméti Kiáltvány a Tanácsköztársaság bukása után a Kecskeméti Gazdasági Egyesület és Szőlősgazdák Egyesülete és a Földmunkások Szövetségének vezetősége, köztük Héjjas Iván és családjának tagjai által megfogalmazott, 1919. november 19-én kelt, erősen antibolsevista és antikapitalista hangvételű, antiszemitizmustól sem mentes politikai nyilatkozat volt. A magyar radikális jobboldali, fajvédő politikai irányzat egyik korai dokumentuma.

Iván, Prónay Pál, Gömbös Gyula, Zsilinszky Endre, Csilléry,¹²⁷ Friedrich és Bénárd Ágoston.

A Kecskeméti Kiáltvány a zsidók és a bolsevisták elleni kérlelhetetlen harcot hirdeti. Szövege körülbelül abban merül ki, hogy az Ifjúsági Légión testével és lelkével meg fogja védeni a nemzeti eszmét, a keresztény vallási alapot, és küzdeni fog az ország integritásáért. Ezt a kiáltványt 1926 januárjában újból megismételték, sőt, 1926. február 7-én Eckhardt Tibor, a nyíregyházi ébredő egyesületben *Antibolsevizmus* címmel tartott előadása során hivatkozás is történt erre. Az Ifjúsági Légión tagjai bajtársak. Kiképzésüket a MOVE és az ÉME különböző sportszakosztályai végzik el.¹²⁸ A legutóbbi időig a tagot esküt is tettek, az esküminta kizárólag hazafias és titoktartási kötelezettségeket tartalmaz.

Az összes bajtársi egyesületek légiónit Veér Tibor szervezte meg. A szervezésben segítségére voltak: Nagy Iván, Szentpáli László, Aágh János, Antal István, Medveczky Albert, Doleschall Frigyes. Nagy Iván utóbb helyettesítést nyert vitéz Oláh Béla személyében.

¹²⁷ Csilléry András orvos, a Friedrich-kormány népjóléti minisztere, az ÉME vezetőségi tagja.

¹²⁸ Az irat egyértelműen alátámasztja a korszak két legnagyobb és legbefolyásosabb – bár 1926-ra tömegbázisából és politikai befolyásából a Bethlen-kormány konszolidációs politikájának nyomán mindenképpen veszítő – radikális jobboldali egyesülete, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Magyar Országos Véderő Egylet, illetve a (részben paramilitáris alapon működő) jobboldali felsőoktatási ifjúsági bajtársi egyesületek közötti szoros kapcsolatot, illetve a két nagy jobboldali egyesület sportszakosztályai katonai jellegű kiképzésben részesítette a diákszervezetek tagjait. Vö. KEREPESZKI, *A Turul Szővetség*, 106–107.

A következő légiókból áll az Ifjúsági Légió:

Medikusok Ligája /Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete/

Fővezér: vitéz Csík László

Andók Jenő

Szolnoki Zoltán

Limonszky Ervin

Egyesületi helyiség: IV. Hajó utca 10.

Tagjaik egy része legitimista.

Csaba Bajtársi Egyesület Légiója

Vezetők: Boross Zoltán

Zelinka Ferenc

Hegyi László

Mátéfy Pál

Leiter Mihály

Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10.

Centrum Bajtársi Szövetség

Vezető: Tóth Béla

Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10., de van másik helyiségük is a VIII. Scitovszky tér 2. sz. alatt. A legradikálisabb főiskolai hallgatók tartoznak ebbe a szövetségbe.¹²⁹

¹²⁹ Kerepeszki Róbert maga is idézi a jelen forrást, és megítélése szerint az alapvetően keresztényszocialista irányultságú diákszervezetet, a Centrum Szövetséget, mely később elvesztette bajtársi egyesület jellegét és a nevét is Keresztény Főiskolai Hallgatók Centrum Fogyasztási Szövetkezetére változtatta, a radikális jobboldali titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés írója 1926-ban tévesen sorolta az ilyen jellegű szervezetek közé. Vö. KEREPESZKI, i. m. 89.

Gábor Áron Szövetség Légiója

Vezető: Szörtse József

Kapus László

Kosztandy István

Helyiségük: Gr. Zichy Jenő utca 13. A légióba nemcsak diákok tartoznak, hanem menekült erdélyi emberek is, akik többnyire állás nélkül tartózkodnak a fővárosban. Ennek a szövetségnek több tagja, köztük pl. A. nyug. főhadnagy is, aki annak idején a Csocsó Bácsi /Toposagics Mujaga/ kocsmájában szervezte a Cselekvő Magyarokat.

Bethlen Gábor Köri Légió

Vezetők: Neuschloss Konrád

Ferenczy Zoltán

Koosán Zoltán

Helyiségük: VIII. Vas utca 16. Ezekkel szorosan együttműködik:

Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének Légiója /
röviden Székely Légió

Vezetők: Csanády György

dr. János Áron

Beney Endre

Helyiségük: IV. Deák Ferenc tér 1. Találkozóhelyük néha a Lónyai utca 18/a alatti diákotthon.

Turul Bajtársi Szövetségi Légiói

Létszám tekintetében a legnagyobb, legelőkelőbb bajtársi egyesület.

Főleg irodalommal foglalkoznak.

Vezetők: Agyagfalvy Hegyi István és Aágh János

Helyiségük: MOVE-palota

Műegyetemi Légió

Vezetők: Veér Tibor

Orsovszky Jenő

ifj. Söpkés Sándor

Helyiségük: a MOVE-palota

Szepesi Szövetség Légiója

Vezető: Patz Béla műegyetemi hallgató.

Összejöveteleiket a Magyar Tisztviselők Országos Egyesületében tartják. VIII. Esterházy utca 4.

Délvidéki Menekült Diákok Légiója

Ezek sorában foglal helyet a Muraközi Szövetség. Helyiségük: IV.

Deák Ferenc utca 10.

Állatorvosi Főiskola Légiója

Vezető: Rusvay Kálmán.

Közgazdasági Hallgatók Légiója

Vezető: Töreky Iván. / IV. Szerb utca 23.

Benczés Diákok Légiója

Vezetőjük: Danszigler János

Helyiségük: VIII. Baross utca 62.

Alföldi Brigád

Tulajdonképpen feloszlott. Ezt azonban fenntartással kell fogadni, mert sok jel vall arra, hogy a Brigád, habár fegyvereit tényleg átadta, vagy legalább nagyobb részét beszolgáltatta, tagjaiban még él és létezik. Megszervezése közvetlenül a bolsevizmus letörése után elsőrendű fontosságú hatalmi érdek volt. Ma tulajdonképpen ellenzéke az ÉME-nek, mert a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály kivételével, amely az Alföldi Brigádhoz szit, valamennyi ÉME-szerv ellenlábas az Alföldi Brigádnak.¹³⁰

Vezetője: Héjjas Iván

Gödöllőn: dr. Endre László

Majsán: dr. Endre Zsigmond képviselő

Csongrádon: Piroska János főhadnagy, Gutpintér János

Gyomán: Brassó Greising József

Baján: Kollár Miklós

Gyulaházán: Pethő Károly

Szolnokon: Krisz Károly, Nagy Imre, Zeley Ferenc, Vígh Illés

Battonyán: Novotny István

Valamikor tagjai voltak még: Pálóczy Horváth István, Endre Iván, Alszegehy Béla, Fogel Zoltán, dr. Huszka Ernő, Erdélyi Lóránt, Görgey György és vitéz Vannay László. Az itt felsoroltak valamennyien előkelő társadalmi pozíciót töltöttek be. A Brigád összesen nem számít több tagot kétezernél. Héjjas Iván a számot 30.000-re teszi. Ez túlzás.

¹³⁰ A belügyminisztériumi iratból egyértelműen kiderül, hogy a Héjjas Iván vezette egykori paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád titkos társaságként formális feloszlata után is tovább működött, noha tevékenysége minden bizonnyal jóval mérsékeltabb mederben folyt, mint a radikális jobboldali paramilitáris alakulatok „fénykora” (1919–1923) idején.

A titkos társaságok felfedése dolgában 5 nappal ezelőtt kapott utasítás értelmében és az azóta végzett munkánkról a következő mély tisztelettel jelentést teszünk:

A „titkos” társaságok és egyesületek ezt a deluminációt tulajdonképpen nem érdemlik meg. Való tény, hogy működésük csendben, különösen pedig nem vásári zajjal megy végbe, de igaz, hogy az eddig felkutatott és bármilyen néven szereplő társaságok egyike sem fordul a haza, az államfő vagy a nemzet ellen. A „titkos” elnevezéssel tehát ezek már csak azért illelhetők, mert az a jelző szó tulajdonképpen azt jelentené, hogy e társaságok az állam rendje ellen szervezkedtek volna.

Minden egyesületnek az adja meg a jelentőségét, hogy a tömörülés hány főt számlál hívének. Bizalmasan, de megbízhatóan beszerzett adatok szerint a Magyarországon létező összes ily irányú egyesületek nem egyesítenek többet, mint legfeljebb 110.000 embert. Gömbös Gyula és Rákóczi Béla közös és titkos kimutatása szerint 1923-ban 200.000-nél több tagja volt a különböző csonka-magyarországi „titkos” társaságoknak.¹³¹ Ennyit tüntet fel az annak idején Mussolininek küldött kutyabőrös okirat is, amelyet az ÉME állított össze a különböző fasiszta egyesületekről Magyarországon.

Ezek a számok azonban illuzórikusak, mert megállapításunk szerint egy esetben ugyanaz az ember egy esetben hét, egy másik esetben tizenegy különböző társaságnak volt a tagja, így tehát tizenegyszer számít, holott csak egy ember.¹³²

¹³¹ Ez részben igazolni látszik azt a történettudományi szakirodalomban élénken élő feltevést, mely szerint Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök lett volna az 1920-as évek radikális jobboldali titkos társaságainak informális vezetője.

¹³² Az irat ugyancsak megerősíti azt – a Kettőskereszt Vérszövetség kapcsán már korábban igazolt állítást –, hogy a Horthy-korszak radikális jobboldali (és sok

Vannak ma már városok, amelyekben még vezetőséget sem tudnak toborozni, holott a 923-as okirat ott több száz tagot mutat ki. Az eredeti összeállítás bizalmasunk szerint ezekben az esetekben tudatosan túlzott. Rendszeres gyűjtőmunkánk megindult, e gyűjtőmunka során mg fogunk felelni a következő kérdésekre:

- 1./ A társaság címe
- 2./ Helyisége vagy találkozóhelye
- 3./ Kik a vezetők?
- 4./ Szednek-e tagdíjat?
- 5./ Van-e fogadalom, esetleg a szövege?
- 6./ Mi a célja?
- 7./ Kik a tagok és hányan vannak?
- 8./ Vidékre is kiterjeszkedik-e működésük, mely városokra?
- 9./ Volt-e bűnvádi eljárás a társaság egyes tagjai ellen?
- 10./ Feloszlathatónak vélelmezzük-e, igen vagy nem?

Ezek előrebocsátása után, mély tisztelettel bemutatja az eddig összegyűjtött anyagot, amely az idő rövidege miatt még hiányos, de kiegészítést nyer, és a lehető legrövidebb időn belül felterjesztetik.

Ludovikások Légiója

Vezetőjük: Erdélyi Ferenc

Farkas Imre

esetben paramilitáris elvek mentén szerveződő, felfegyverzett) titkos társaságai között igen jelentős, ugyanakkor mára teljes egyében jórészt rekonstruálhatatlan átfedések voltak mind a vezetőség, mind pedig az egyszerű tagság szintjén. Ezzel a rendvédelmi apparátus és a kormányzat is teljes mértékben tisztában volt.

Zugh Aladár

A kommunista veszedelemmel szemben való állandó készenlét a megalakulás indoklása, tagdíj nincs, eskü nincs.

Feltámadás

Az ÉME-ben megalakult titkos társaság, amely a nyugat-magyarországi harcok idejében bírt nagyobb szereppel. Ma már kisebb jelentőségű, ámde működik.

Vezetői: Makay Imre százados¹³³

Romoda Jenő hadapr. őrmester

Ez a társaság a legitimisták ellen dolgozik, annak idején ők ugrasztották ki Prónayt az ÉME-ből.

Nemzetvédők Szövetsége

Ugyancsak az ÉME kebelében alakult meg. Céljuk az intranzigens irányt fenntartani, esetleg vezetőváltások számbavételével is.

Vezetőjük: Tasnádi Kovách József

Balogh Ferenc volt államtitkár

Darányi Ferenc ny. miniszteri tanácsos

dr. Dániel Sándor

Noterda Modest ny. miniszteri tanácsos

Mádl Géza

Pröhle Vilmos egyetemi tanár

Turchányi Egon

¹³³ Makay Imre tüzér százados a források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség vidéki parancsnoka volt, a Feltámadás nevű titkos társaság esetében tehát következtethetünk rá, hogy a KKVSz (egyik) utódszervéről van szó, az ÉME és a KKVSz közötti személyi átfedések pedig ismertek.

Pálóczi Horváth István állítólag véletlenül nem tett esküt, éppen ezért a társaság kebeléből kizárta.

Az esküt Berkes József református lelkész kezébe tették le.

Nemzeti Összetartás Társaskör

Helyiség: Vámház körút 2.

A kört Lukasich Géza altábornagy szervezte meg. Fővédnökök Apponyi Albert gróf és Zichy János gróf.

Nem nevezhetők titkos társaságnak, a működésükkel azonban zajt nem ütnek, és kevesen tudják, hogy a körnek programja Ottó király azonnali hazahozatala.¹³⁴

Tagok: Gróf Andrássy Gyula

Gr. Sigray Antal

Gr. Csiráky József

Baranyay Justin

Angyal Pál egyet. tan.

Huszár Aladár

Br. Szerényi József

Br. Kary István

Gr. Apponyi Rezső

Sényi Schrantz Pál

dr. Bontha Károly

Ferdinandy Gyula

Gr. Csekonich István

¹³⁴ A legitimizmus és a szabad királyválasztó álláspont közötti különbség a Horthy-korszak első felének jobboldali titkos társaságai (és persze velük párhuzamosan a korszak nyíltan működő politikai szervezetei) között legalább olyan jelentős törésvonal volt, mint amennyire a trianoni békeszerződés aláírása után összekötötte őket a revizionizmus eszméje.

Gr. Jankovich-Besán Endre

Gr. Pallavicini György

Vészi József

Marsovszky Ivor

Strausz István

Fassler Béla

Grüner Tivadar

Gr. Pallavicini Alfonz

Balázs Béla

Haller József

Jelenleg e társaság egy Ottó Otthon felállításán fáradozik.

Józsefvárosi Munkásifjak

Helyiség: Őr utca 9.

Megszervezőjük: Frühwiert Mátyás

A fajvédők testőrségét képzik, csak azok vétetnek fel, akik már ÉME-tagok, az ÉMÉ-ben nevet szereztek, és múltjukkal garanciát nyújtanak arra nézve, hogy a nemzeti gondolatot diadalra juttatják. E társasághoz soroksáriak is tartoznak.¹³⁵

Corporatio Flavia

Hazafias gárda, amely az Emericana Főiskolai Egyesület kebelében működik.

Helyiség: Dohány utcai Posch vendéglő. Nagyobb értekezleteiket a Sas Körben szokták megtartani.

¹³⁵ Amint az az iratból is kiderül, az 1926-ra jelentősen csökkenő befolyással rendelkező Ébredő Magyarok Egyesülete még mindig számos kisebb radikális jobboldali szervezetnek volt a kiindulópontja.

Vezető: Hranda Ottó gépészmérnök
Vallási célt szolgáló egyesülés.

Órszem

Keresztény sajtóvédelmi szövetség.

Vezetőjük: Bénárd Ágoston és Haller István volt miniszter.

Tagok: Anka János

Tóth László

Telkes Róbert dr.

Gáspár Jenő

Milotay István dr.

Budavári László

Surányi Miklós

Rosványi Vilmos

Kádár Lehel

Pataky Károly

Bibó Lajos

Skultéty Lajos

Endrődy Béla

Morva István

A társaság működése egyelőre szünetel, mivel a tagok a legitimitás kérdésében szétoszladoznak. Esküjük van, az esküt annak idején Bangha Béla páter vette ki.

Dunántúli Blokk

Ez a blokk Reischl Marcell vezetése alatt egyesíti magában az összes bajtársi egyesületeket és egyéb társadalmi fajvédő társaságokat, amelyek a Dunántúlon működnek. Kifejezett cél: nemzetvédelem. Csak a haza oltalmát szolgálják. Felforgató

tervekkel nem foglalkoznak. Nagyobb gócpontjai: Szombathely, Pápa.

Mázoló Különítmény

Feladatuk volt az ÉME plakátjait rendszeresen kiragasztgatni. Ma már működésük alábbhagyott, azonban úgy vannak megszervezve, hogy bármely pillanatban feltámaszthatók. Ebbe a különítménybe csak kipróbált erőket vettek fel.

Vezetőjük: Sesevics László

Lieszkovszky Gyula

Beöthy Zsigmond

A Magyar-Török Club leple alatt dolgozó Kovács-frakció

Vezetőség:

báró Bánffy Ferenc

Pröhle Vilmos

Tatai Abuk

dr. Füzesséry Árpád

Ikafalvy Dénes

Hronyecz

Galli Kálmán

dr. Gerevics

gróf Csáky Árpád

Dessewfy miniszteri tanácsos

dr. Kaposy Miklós

Kovács Tivadar

Sréter István

Prónay-törzs

Ez a legitimista érzelmű ÉME-tagok titkos szervezete.

Vezetőség:

Turchány¹³⁶

Skultéty

Lipovniczky¹³⁷

Bachó

Tóth

Galli

Neterda

dr. Baranyai

Fogadalom van.

Taglétszám: 500-600 fő.

Honszeretet Gazdasági Szövetkezet

Ennek leple alatt Honszeretet Szövetség.

Vezetőség:

Budaházy¹³⁸

vitéz Hajdu

Hammesberg

Páter Bónis¹³⁹

Dr. Kiszely

vitéz dr. Kaposi

¹³⁶ Turchányi Albert Egon hittanár, az ÉME vezetőségi tagja, később zsidómentő tevékenységéről és az 1956-os forradalomban betöltött szerepéről vált ismertté.

¹³⁷ Lipovniczky Pál, az ÉME külügyi osztályvezetője.

¹³⁸ Budaházy Miklós százados, Gömbös Gyula honvédelmi minisztersége ideje alatt honvédelmi államtitkár.

¹³⁹ Páter Bónis József (szerzetesi nevén: Arkangyal), táborigénylős, ferences szerzetes, Zadravecz István táborigénylősök vezetője.

Nógrády

Budai¹⁴⁰

Kovács

Fogadalom van.

Tagdíj nincs.

Taglétszám: 350-400 fő.

Ide olvadt be a volt Kovács-társaság.

Nagy Magyarország

Ez a MEFHOSZ és a SZEFEHE kebeléből kialakult titkos szervezet. Tagjai csak a bajtársi szervezetek tagjai lehetnek.

Vezetőség:

vitéz Oláh

Szebeni

Kiss

Kovács

Bereczky

Grüneberg

Székhelye: Budapest

Vidéki szervezetek: Pécs

Debrecen

Szeged

Magyaróvár

Taglétszám: cca 500-600 fő

Tagdíj nincs.

Összejöveteleiket a Turulban tartják.

¹⁴⁰ Valószínűleg Buday Dezső mérnök és nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az ÉME elnöke.

Fogadalom van.

Cél: irredenta.

A MOVE kebelében működő Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület¹⁴¹

Az elnökség áll:

Gömbös

Altenburger¹⁴²

Zadravec¹⁴³

Eckhardt

Perlei

Prohászka¹⁴⁴

Választmány:

Méhely¹⁴⁵

gróf Jankovich

Mándoki

Ulain¹⁴⁶

Lendvai

¹⁴¹ A Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület az Etelközi Szövetség fedőegyesülete volt, így az irat minden bizonnyal közvetve az EX-re céloz.

¹⁴² Altenburger Gyula biztosítási matematikus, az ÉME vezetőségi tagja, a Cél című radikális jobboldali folyóirat szerkesztője.

¹⁴³ Eckhardt Tibor fajvédő nemzetgyűlési képviselő.

¹⁴⁴ Prohászka Ottokár püspök.

¹⁴⁵ Méhely Lajos zoológus, egyetemi tanár, a biológiai értelemben vett fajvédelem szószólója, egy ideig a Cél című radikális jobboldali folyóirat főszerkesztője és állandó szerzője.

¹⁴⁶ Ulain Ferenc.

gróf Teleki¹⁴⁷

Héjjas¹⁴⁸

dr. Fehér

Csanádi

Czitó

Ferry

Zsilinszky¹⁴⁹

Páter Bónis

Siménfalvy¹⁵⁰

Radnótfalvy

Raffay¹⁵¹

Ellenőrző bizottság:

Fáy

Papp

Bell

Magasházy¹⁵²

Kadar

báró Solymossy

¹⁴⁷ Nehéz megállapítani, a Teleki család melyik tagjáról van szó, lehet Teleki Pál korábbi és későbbi miniszterelnök, azonban valószínűbb, hogy Teleki Sándor gróf katonatisztról, a honvéd vezérkar főnökének szárnysegédjéről van szó, aki ugyancsak tagja volt az Etelközi Szövetségnek. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 170.

¹⁴⁸ Egyértelműen Héjjas Iván.

¹⁴⁹ Bajcsy-Zsilinszky Endre.

¹⁵⁰ Siménfalvy Tihámér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség igazgatója.

¹⁵¹ Raffay Sándor evangélikus teológiai akadémiai tanár, bányai evangélikus egyházkerület püspöke, felsőházi képviselő, az Etelközi Szövetség tagja.

¹⁵² Magasházy László ezredes, 1920 és 1929 között Horthy Miklós kormányzó szárnysegédje.

Igazgató:

Budaházy

Petróczhy

Lipthay

Titkárok:

Vörös

dr. Tóth

Fodor

Háznagyok:

Majláth

dr. Dániel¹⁵³

Lukaschovich

Ügyészek:

dr. Dáner¹⁵⁴

dr. Füzesséry

Jegyzők:

Simó

dr. Horváth

Lázár

Grüneberg

Taglétszám: cca 1500-2000

Fogadalom van.

Cél: antiszemita és irredenta.

¹⁵³ Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezető-ségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran.

¹⁵⁴ Dáner Béla (1884–1930) Jogász, olimpikon tornász, radikális jobboldali politikus és újságíró, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert szélsőjobboldali politikusa, több nacionalista egyesület tagja.

Vidéki szervezete majdnem minden városban van.
Tagdíjakat szednek.

A MOVE kebelében működő Nem-Nem-Soha Társaság

Az igazgatóság áll:

Gömbös

Pröhle¹⁵⁵

Budaházy¹⁵⁶

Mándoky

Wisinger

Géher

Zilahi Kiss

Dánér¹⁵⁷

Ulain¹⁵⁸

Taglétszám: cca 350-400 fő.

Tagdíj: a MOVE tagdíjai.

Fogadalom van.

A tagok túlnyomó része volt katonatisztekből áll.

Vidéken szervezetük nincs.

Céljuk: irredenta és antiszemita érdekek megvalósítása.

A MOVE kebelébe tartozó férficserkészek:

Az elnöki tanács:

¹⁵⁵ Pröhle Vilmos nyelvész, egyetemi tanár, az Etelközi Szövetség egyik alapítója és sokáig a Vezéri Tanács tagja.

¹⁵⁶ Budaházy Miklós.

¹⁵⁷ Dánér Béla.

¹⁵⁸ Ulain Ferenc.

Zsilinszky¹⁵⁹

Petróczy

Kertész

vitéz Jónás

Gönczi

Igazgató:

Lázár

Titkár:

Hozmecz

Taglétszám: cca 350-450 fő.

A MOVE tagdíjait szedik.

Vidéki szervezetei:

Karcag, vezető: dr. Krenner, cca 100 taggal

Törökszentmiklós, vezető: Kertész, cca 50 taggal

Gyöngyös, vezető: Bozsik, cca 200 taggal

Lajosmizse, vezető: Kömlei, cca 100 taggal

Szolnok, vezető: Seftsik, cca 200 taggal

Balassagyarmat, vezető: Katona, cca 200 taggal

Sátoraljaújhely, vezető: Reviczky, cca 150 taggal.

A tagok fogadalmat tesznek.

Az egyesülés célja: irredenta és antiszemita érdekekért való küzdelem.

A bajtársi egyesületek légiói

Minden bajtársi egyesület külön légióval bír.

Fővezetők:

Veér Tibor

vitéz Oláh Béla

¹⁵⁹ Bajcsy-Zsilinszky Endre.

Nagy Iván
Szentpáli László
Aágh János
Antal István
Medveczky Albert
Doleschal Frigyes

Jegyzet: már csak a Horthy Collegium légiója működik, ám ez csak a bajtársi szellem ápolására, a magyar nemzeti ideál kiépítésére törekszik.

Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete
MOVE kebelében alakult tömörülés. Tulajdonképpen maga a MOVE, de mégis, nem minden MOVE-tag vétetett fel ide.

Vezetők:

Martiny Róbert ny. ezredes, a Nyugat-magyarországi Leszerelt Tisztek Országos Szövetségének elnöke

Fuchs Endre

Szegfő István

Pethes Gábor

Bachó Pál

Bakos Gábor

Székhelye: a MOVE

Folytatólag és tisztelettel közöljük az újabban begyűlt anyagot:

Hungaristák

Nagyon jól megszervezett titkos társaság, amelynek vezetői dr. Wein Dezső¹⁶⁰ budai fogorvos és Dinich Vidor¹⁶¹ volt nemzetgyűlési képviselő. A társaság szellemi vezére és politikai irányítója Friedrich István. Ez a titkos egyesülés dolgozott a legutolsó választáson Darvak néven, és a legitimista képviselőjelöltek testőrségét alkották. Ma körülbelül 60 tagot számol, tiszta legitimista hitvallásúak, és az a tendenciájuk, hogy más, különösen szabad királyválasztó egyesületekbe befurakodva legitimista tendenciával dolgozzanak. Tagdíjat nem szednek, sőt, valami titkos alapjuk is lehet, mert ha a tagokat vidékre küldik, napidíjakat kapnak. A tagokat a legitimista puccs idején Szombathelyen Mikes János püspök eskette fel. A társaság teljes névsora egyelőre még nincs a birtokunkban, és további nyomozásaink során megkerítjük.

Ferencvárosi Dósa Társaság

Erekly Károlynak az emberei, körülbelül 100-140 főből álló tábor, nagyszámú nőtagok. Politikailag nem számítanak, ellenben zsidóellenes propagandát annál nagyobb mértékben fejtenek ki. A József- és a Ferencváros különböző körúti kávéházaiban tartanak hetenként összejöveteleket.

Riadótábor

Vezetők:

lovag Koller János

¹⁶⁰ Wein Dezső az Etelközi Szövetségnek is vezetőségi tagja volt. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 161.

¹⁶¹ Vitéz Dénesfay Dinich Vidor később a nyugat-magyarországi felkelésben részt vevőkből szerveződő Rongyos Gárda Egyesület elnöke volt.

Mikuscsák István

Bajtársi találkozóhelyek:

Öregdiófa, I. Pálya utca 3.

Bandl Étterem, VIII. József körút 46.

Hébel Kávéház, IX. Ferenc körút.

Lukács Söröző, IV. Irányi utca 20. ápr. 29.

Ifj. Erist János, IV. Piarista utca 10.

Freinreisz, Szent Gellért tér 1.

Ketter, Horthy Miklós út 48.

A Riadótáborba igen vegyesen vannak beszerelve a tagok. Egész sereg nyugalmazott tiszt, aktív tisztviselők különböző hivatalokból, államit sem kivéve. Így pl. jelentős a száma az ide beszervezett vasutasoknak. A MOVE tagjai jórészt mind ide tartoznak, ezeket megszervezték:

Alfalvi Mándoki Sándor

Zobori Zuna Kálmán

Tomanóczy Gusztáv

Kelemen Alajos

Franczl Antal

Angor Tiborné.

A Riadótábor emberei nagyrészt gumibotokkal, egy részük pedig revolverrel vannak felszerelve. A vasutasoknak úgynevezett VOGE-ben /Vasutasok Országos Gazdasági Egyesülete/ történik a megszervezés a Riadótábor számára. Itt a szervezést Zsigray István és dr. Grenzer Mihály végzik.

Pompásan megszervezett csoport ez, amelynek egy programja van: adott pillanatban és a MOVE vezérkarának utasítására bármely kormánnyal szemben a vasúti forgalmat azonnal és tökéletesen generális sztrájkjal megbénítani.

Szittyák Magyar Fasiszta Tábora

Vezetők: Halmay Győző

Horváth Aladár

Többnyire főiskolai hallgatók, de más pályán levőkkel keverten. Hír szerint ezeknek is gumibotjuk és revolverük van.¹⁶² Számuk fogyóban, mert állandó helyiségük nincs, s a propagandát is abbahagyták. Kéthetenként szoktak összejönni a Pedagógiai Szeminárium helyiségében.

Botond Légió

Vezetők: Vajay Fejér László, Halász Károly.

Többnyire tanárképző főiskolai hallgatók soraiból rekrutálódnak a tagok.

Helyisége: Győry út 13.

Vasváry Pál Kör

Vezető: Fejéregyházy Sándor.

Többnyire megszállott területekről idekerült egyetemi hallgatókból kerülnek ki a tagok. Túlnyomó részben görögkeleti vallásúak.

Összejöveteli helyük: VII. Wesselényi utca 38.

Az Eötvös Kollégium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete

Vezetőjük: Makay László.

Számuk fogyóban.

¹⁶² Az irat itt ismét arról tanúskodik, hogy a felfegyverzett radikális jobboldali titkos társaságok még 1926-ra sem szűntek meg működni teljes egészében, és ezzel nyilvánvalóan a kormányzat is tisztában volt.

Összejöveteli helyük: Mátyás Pince.

Szarvasi Öregdiákok

Igen előkelő társaság. Idetartoznak a Bírák és Ügyészek Egyesületének jelentősebb tagjai is.

Vezető: Raffay Sándor püspök.

Találkoznak: a Waltz-féle vendéglőben.

Pótlás a Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezetéhez:

A leszerelt tisztek a háborúban együtt szolgált bajtársaikkal csoportonként külön-külön is szervezkednek. Így még van pl.:

A Volt 20-as Honv. Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként a Waltz Étteremben.

A Volt 13-as Jászkun Huszárezred Szövetsége

Találkozás hetenként az Országos Kaszinóban.

A Volt 48-as Közös Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként az Orsz. Kaszinóban.

A Volt 29-es Honv. Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként az Erzsébet körút és a Barcsay utca sarkán lévő étteremben.

A volt 30-as Honvéd Gye. Szövetsége

Vezető: Artner Kálmán altábornagy.

Találkozás hetenként a Pállfy Étteremben.

A Volt Budapesti 1. Honvéd Huszárezred
Találkozás hetenként: Országos Kaszinó.

A Volt Szatmárnémeti 18. Honv. Gye. Szövetsége
Vezető: vitéz Bóth Dezső főhadnagy.

Pótlás a Hungaristákhoz:

A Friedrich-féle hungaristák közé tartoznak a következők:

Sebő Vilmos számtanácsos, Budapest

Kiszeli István, Budapest

Magossy Sándor, Budapest

Oberländer Fülöp, Budapest

Dr. Baitz Géza, Budapest

Szilágy Treger Albert, Budapest

Mák Lajos, Budapest

Trombitás István, Budapest

Hegyesi László, Budapest

Mendelényi István, Budapest

Ulrich István, Budapest

Visnovszky Mátyás, Budapest

Schemeitz Károly, Budapest

Szöllősy Géza, Budapest

Tánczos Károly, Budapest

Légrády Sándor, Budapest

Fider Rezső János, Budapest

Dr. Gelecz Szeléz, Sopron

Simonits Mihály, Sopron

Eibatits József, Sopron

Dr. Kurcsy János, Sopron

Kőfaragó Ferenc, Sopron
Marlovits István, Sopron
Marlovits József, Sopron
Orlovits József, Sopron
Czingraber ?, Sopron
Kókay Miklós, Sopron
Dommanovits Andor, Sopron
Haraszi Ignác, Sopron
Killeder Ferenc, Sopron
Plarchek Vilmos, Sopron
Keglevich József, Sopron
Boer Károly, Sopron
Jureczky Vilmos, Sopron

Cselekvő Magyarok Tábora

A Cselekvő Magyarok Tábora hírhedt nevű egyesülés, amelynek két tagja, és pedig Bedő József és Dula József annak idején meggyilkolták Othó budai ékszerészt.¹⁶³ Egy másik hőstettük a

¹⁶³ A Cselekvő Magyarok Tábora nevű radikális jobboldali társaság vezetői, Bedő József és Dula József 1923. július 27-én nyereségvágyból meggyilkolták Othó Lajos budai ékszerészt. A Cselekvő Magyarok Tábora szervezésében részt vett Csilléry András fogorvos, a Friedrich-kormány népjóléti minisztere, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja is. A gyilkossági ügyet 1925-ben tárgyalta a Budapesti Királyi Törvényszék, a tárgyalást dr. Langer Jenő kúriai bíró vezette, aki Uain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai puccskíséretének ügyében, illetve Márffy József és társai, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály milicistáinak bombaperében is ellátta az elnök szerepét elsőfokon. A tárgyalássorozatról a sajtó is élénken tudósított. Vö. [Szerző nélkül], *Othó ékszerész gyilkosai ellen a tárgyalás első napja bőséges bizonyítékokat szolgáltatott*, Magyarország, 1925. 01. 19., 9.

soroksári csoportnak az a vállalkozása volt, amikor a Fővárosi Operettszínházban rendezték az ismert botrányt.¹⁶⁴ Tagjaik közé sorolható:

Sesevich László

Zsabka Kálmán

ifj. Ostyán Antal

Bácskay Antal

Gyenes András

ifj. Tóth Imre

Wimmer György

Ott Mihály

Blazsek Sándor

Dreschler Antal

Bőhm Sándor

Neubauer Mátyás, ez utóbbi részes volt az Operettszínház elleni támadásban. Vannak köztük egyetemisták is, ezek közül nevesebbek:

Szentgyörgyi Nándor

Pilisy Béla

Ordóczy Pál

Pócs János

Mayer Ervin

Reviczky Jenő

¹⁶⁴ 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtéren az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője volt. Vö SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

Lenthel Béla
Bartha Sándor.

Villamosvasutasok Bajtársi Egyesülete

Ezt a társaságot Buday¹⁶⁵ szervezte meg azoknak a soraiból, akik már előzetesen más bajtársi egyesülésekben bevált emberek voltak. A kalauzoknak és a vezetőknek, valamint lakatosoknak felvett emberek sorában szép számmal vannak érettségizett, vagy legalábbis 6 középiskolát végzettek, és hír szerint van köztük egy dr. Tücsü János nevű volt törvényszéki bíró. Az egyesülés fasiszta alapon szerveztetett. Tagjaik sorába tartoznak:

Ausin Ede lakatos
Buvár András lakatos
Gálcsy Zoltán segédmunkás
Elekes Gyula lakatos
Gener Vince kalauz
Heufel András kalauz
Hollós Ferenc lakatos
Kozák István lakatos
Körmendy Béla lakatos
Kovács 13 Sándor kalauz
Kucsera Tibor lakatos
Kugler István lakatos
Lippert Ferenc kalauz
Luby Lajos kalauz
Mayer Mihály kalauz

¹⁶⁵ Feltehetőleg Buday Dezső mérnök, nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke.

Pitia Illés kalauz
Pogány Tibor kalauz
Surányi Károly kalauz
Szegefű Lajos kalauz
Szűcs 1. Ferenc kalauz
Teleki Gyula kalauz
dr. Tücsü János kalauz
Pála György asztalos
Szentesy János lakatos
Takács Béla lakatos
Tóth János lakatos

Jóbarátok Köre

Az Alföldi Brigád csongrádi szervezetéből külön megalakult társaság, tagjaik a vezetőség kezébe esküt tettek le, amelyben szerepel a zsidók kiirtása is. Az ismertebbek közül valók:

Sinkó László
Bölöny Miklós
Sághy János
Fülöp Andor
Sági Rókus
Forgó Ferenc
Kaszter Sándor
Subek Mihály
Lehrer Alfréd
Kaczaniczky Ödön városi írnok
Dózsa Mihály
Blázsik Gyula állampénztári tisztviselő
Egry Elemér

Szőke Pál

Burger József csendőr tiszthelyettes

Mátéfi Lajos

A névsorban az első nyolc ember részese a csongrádi bombamerényletnek.¹⁶⁶

IX. Kerületi Nemzetvédelmi Osztály

Újból feltámadni készül. Nemrég Szász József és Huszár Károly, nemkülönben Nesz Károly /aktív katona/ és még néhányan az erzsébetvárosi bombások felmentett társaságából meghívókat küldöttek szét azzal, hogy a IX. kerületi Ébredő Magyarok Egyesülete rekonstruálódni kíván. Ennek az állítólagos rekonstruálásnak, amely a meghívó szerint csak az ÉME-re vonatkozik, tulajdonképpen, de be nem vallott célja a Márffy-féle társaság összehozása.¹⁶⁷ Igen megbízható helyről nyert értesülésünk szerint 120 meghívót küldöttek szét, azonban csak 17 ember jelent meg. A rekonstruálás további előrehaladásáról jelentést teszünk.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Az irat arról tanúskodik, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádjának szegedi alszervezete, a csongrádi bombamerényletért felelős Jóbarátok Köre sem szűnt meg létezni teljes egészében, és 1926-ban még mindig paramilitáris titkos társaságként működött.

¹⁶⁷ Az irat keletkezésének idején – mivel csupán az évszám ismert, a pontos dátum nem – talán még mindig zajlott Márffy József és társai bombapere másod- és harmadfokon.

¹⁶⁸ Az Ébredő Magyarok Egyesületének erzsébetvárosi bombamerényletért felelős IX. kerületi nemzetvédelmi osztálya 1926-ban valamilyen szinten még mindig működött, ugyancsak paramilitáris titkos társaságként, az irat tanúsága szerint pedig a rendvédelmi szervek is szemmel tartották a szervezetet, noha működése ebben az időben már egyértelműen jóval kisebb volumenű volt, mint korábban, végleges megszűnéséről még 1926-ban sem lehetett beszélni.

Általánosságok a bajtársi egyesületekről:

A bajtársi egyesületekről általában a következőket kell jelentenünk. Semmiféle olyan követelésük nincs, amely kivételében vagy céljában az állam, a vallás, vagy a kormányzó ellen fordulna. A 12 pont, amelyről mindig szó van, a következő:

- 1./ a becsületes sajtó szabadságát
- 2./ ellenségekkel szemben erős kormányt
- 3./ dolgozó nemzetgyűlés
- 4./ a keresztény magyarság érvényesülését
- 5./ erős hadsereget
- 6./ közterhek arányos kivetését
- 7./ a keresztény munkásság védelmét
- 8./ a tisztviselők, a nyugdíjasok megélhetését
- 9./ a termelő munka támogatását
- 10./ a drágaság letörését
- 11./ a keresztény erkölcs uralmát
- 12./ Szent István birodalmának visszaállítását.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Eredeti, gépelt.

5.
**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
BIZALMAS KÖRLEVELE
TÖRVÉNYHATÓSÁGOKNAK ÉS A
RENDŐRKAPITÁNYSÁGOKNAK A NEMZETI
MUNKAVÉDELMI TARTALÉK A MEGSZÚNT
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL VALÓ
KAPCSOLATBA HOZÁSA TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1926. MÁRCIUS 5.**

Magyar Királyi Belügyminiszter
szám: 3473/1925. VII. res.

Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: A Nemzeti Munkavédelmi Tartaléknak a megszűnt KKV-vel való kapcsolatba hozása

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, a budapesti főkapitánynak és valamennyi kerület főkapitánynak:

A legutóbbi időkben gyakran értesültem afelől, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalékot a közönség a már rég megszűnt Kettős-kereszt Vérszövetséggel hozza kapcsolatba, ami azután alkalmas arra, hogy magát a Nemzeti Munkavédelmi Szervezetet a kellőképpen nem tájékozott polgárok előtt ellenszenvenné, gyűlöletessé tegye.

Ennek az intézménynek, amely az állami újjáépítésnek, a gazdasági élet szociális békéjének egyik legbiztosabb támasza, nagy érdekét képezi, hogy ún. tartaléka és ez által a szervezet maga ferde megvilágításba ne kerüljön.

Felhívom Méltóságodat, hogy a közönség eme téves megállapításainak ellenében a rendelkezésére álló módon és a legbizalmasabb úton hasson oda, hogy az NMV tartalékának a volt KKV-vel való mindennemű összefüggése a közfelfogásból elimináltassék.

Figyelmeztesse a vármegyei, illetőleg a városi és rendőri tisztviselő kart, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék említésekor még kollegiális, bizalmas beszélgetéseknél is tartózkodjék a KKV-re való hivatkozásból, nehogy esetleg megszokásból idegenek előtt is ily megnevezést használjon.

Budapest, 1926. évi március hó 5-én

[sajátkezű olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Eredeti, gépelt, aláírt tiszttáza.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) politikus, publicista, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kozma stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknevet használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már

ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Dunamenti kis népek összefogására. Ezért 1940 febr.-jában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálra ítélte, Sopronhőhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték.

Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális

tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötteen hunyt el Budapesten.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ban avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tisztt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálattal teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg síófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919

februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Bobula Titusz (1878–1961) építészmérnök, radikális jobboldali politikus. Az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol 1910-ben feleségül vette a gazdag mágnáscsaládból származó Eurania Mockot. A pár New Yorkban telepedett le, ahol Bobula elsősorban templomok tervezésével foglalkozott. 1919-ben visszatért Magyarországra, ahol politizálni kezdett, elsősorban a revizionizmus és a szélsőjobboldali eszmék irányába mozdult el, ennek köszönhetően vált az Ulain Ferencsel és dr. Szemere Bélával közösen szőtt államellenes összeesküvés szereplőjévé. Később visszatért az Egyesült Államokba, ahol katonai mérnöki tevékenységgel is próbálkozott, többek között a világhírű fizikus-feltaláló, Nikola Tesla mellett is dolgozott egy soha meg nem valósult energiapajzs és sugárfegyver-technológiai kidolgozásán. 1961-ben hunyt el.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is.

1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a budapesti tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró és az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszter-elnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnan soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a

Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közzolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobb-

oldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után a nyilas parlament, a Törvényhozók Nemzeti Szövetsége elnöke lett. 1949-ben, németországi emigrációban hunyt el. Életéről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Elvbűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerilla-hadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álneven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án

távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba helyezték egy razzsiát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt)

budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grósz József koncepciós perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadművelési osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisczardapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922

januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármass paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt

konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tisztí különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931

között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kispártos, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi

ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarországot kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista

törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztok hadseregen belüli túlsúlyának ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnan élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter-helyettes, majd külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyministersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a

revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemóniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszterségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben: TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Klebelsberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai

államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”*. Klebelsberg Kuno (1875-1932), Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első

magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal, visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Erich Friedrich Wilhelm Ludendorff (1865–1937), az első világháború kiemelkedő német tábornoka, a weimari köztársaság ideje alatt radikális jobboldali politikus, a német szélsőjobb egyik vezetője, aki folyamatosan a köztársaság megbuktatásán dolgozott. Az 1920-as Kapp-puccs és az 1923. november 8-án végrehajtott müncheni sörpuccs egyik vezéralakja és értelmi szerzője. Hitler mellett a feltörekvő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt egyik vezetője és parlamenti képviselője. 1925-ben visszavonult a politikai élettől, és egyre zavarosabb, okkult tudományokkal foglalkozott. A nemzetiszocialista pártvezetés élete végén elhatárolódott tőle. 1937-ben hunyt el.

Márffy József (1898–1971) az első világháborúban katona, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán

elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való szabadulása után Kőszegen előbb, mint a kormányzó Egységes Párt, majd mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. A második világháború után internálták, de hamarosan szabadon engedték, majd egy termelőszövetkezetben gazdálkodóként dolgozott. 1971-ben, 73 éves korában, nyugdíjasként hunyt el.

Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék ellettében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki

keleti kereskedelmi főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a turkológiai kutatás nem fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtése, elsősorban csuvas anyaga képvisel jelentős tudományos értéket.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.)

különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztiszteletnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein, vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd: SZABÓ Ferenc SJ, *Prohászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kiobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiűrt Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió

Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is

elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai

életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Befolyásos tagja az Etelközi Szövetségnek, a korszak politizáló titkos társaságának. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Sigray Antal (1879–1947) gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendiházi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország főkormánybiztosává nevezte ki. A második királypuccs alakalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki

többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belső szervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikálta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a

Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsőik közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Szemere Béla (1873–1948) főorvos, gyermekorvos, a Fehéregeszt Gyermekkórház igazgatója, radikális jobboldali politikus. 1919-től az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete nevű, a

belügyminisztérium irányítása alá tartozó, kommunistaellenes önkéntes segédrendőri milícia vezetője, a korszak ismert szélsőjobboldali szereplője. A radikális jobboldali elveket valló Magyar Kultúrliga Egyesület, informális nevén Szemre-kör vezetője, melynek összejöveteleit a lakásán rendezték, és amely szoros együttműködést mutatott az Ébredő Magyarok Egyesületével. 1924-ben belépett a Gömbös Gyula alapította Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártba (Fajvédő Párt), majd az 1930-as években az első nyilaskeresztes párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt tagja lett. 1939-ben a párt színeiben országgyűlési képviselővé választották.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összekötötést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálkozásának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető.

Zadvarecz István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tízennégy éves korában lépett be a ferences

közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadraveczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott. 1945-ben letartóztatták és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyűdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség pedig folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon. Pályájáról, valamint 1944-45-ös zsidómentő tevékenységéről lásd többek között: VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcípelni!*”. *Zadravecz István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, amelyekhez igen gyakran fegyveres, félkatonai alakulatok is kötődtek, és amelyek egy ideig a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek. E szervezetek kevés iratot képeztek, tevékenységükről különböző forrásokból mégis viszonylag sokat tudunk. Bár a Bethlen-kormány a konszolidáció jegyében számos lépést tett a hasonló formációk felszámolására, vagy legalábbis a saját politikai rendszerébe történő integrációjukra, és az 1923-as évek is kétségtelenül fordulópontot jelentett mind a magyar nacionalista paramilitáris titkos szervezetek, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő irredenta egyesületek, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesület és Magyar Országos Véderő Egylet, illetve úgy általánosságban az egyre inkább diverzifikálódó magyar szélsőjobboldal, mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, a hasonló organizációk működése e fordulópont után sem szűnt meg. A Magyar Királyi Belügyminisztérium és az államrendőrség még 1926-ban is szemmel- és nyilvántartott bizonyos titkos és féltitkos szélsőjobboldali szervezeteket, amelyek kisebb intenzitással, de tovább működtek. Erről tanúskodik más források mellett a Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas rendőri jelentése a titkos társaságok felfedése tárgyában, mely összességében igyekszik az ilyen szervezeteket a helyükön kezelni, és kiolvasható belőle, hogy az irat keletkezésének idején, 1926-ban e társaságok már valóban nem rendelkeztek akkora tagsággal és befolyással, mint a konszolidáció időszakának legelején, illetve a fennálló politikai rendszerre való veszélyességük is minimális volt. Ugyancsak a titkos szervezetek továbbélésének bizonyítéka a korszak nagy befolyású ilyen politizáló szervezetének, az Etelközi Szövetségnek 1925-ös keltezésű, levéltári őrizetben fennmaradt alapszabálya, vagy éppenséggel az Kettőskereszt Vérszövetségre „államosítására” utaló bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból. Bethlen István konszolidációs politikájának következtében e szervezetek mérsékeltek a tevékenységüket, és egy időre integrálódtak a fennálló politikai rendszer működésébe. E szervezetek egykori vezetőinek ugyanakkor később, az 1930-as években igen jelentős szerepük volt Magyarország fokozatos jobbra sodródásában, illetve a német–olasz agressziós politika melletti elköteleződésében.